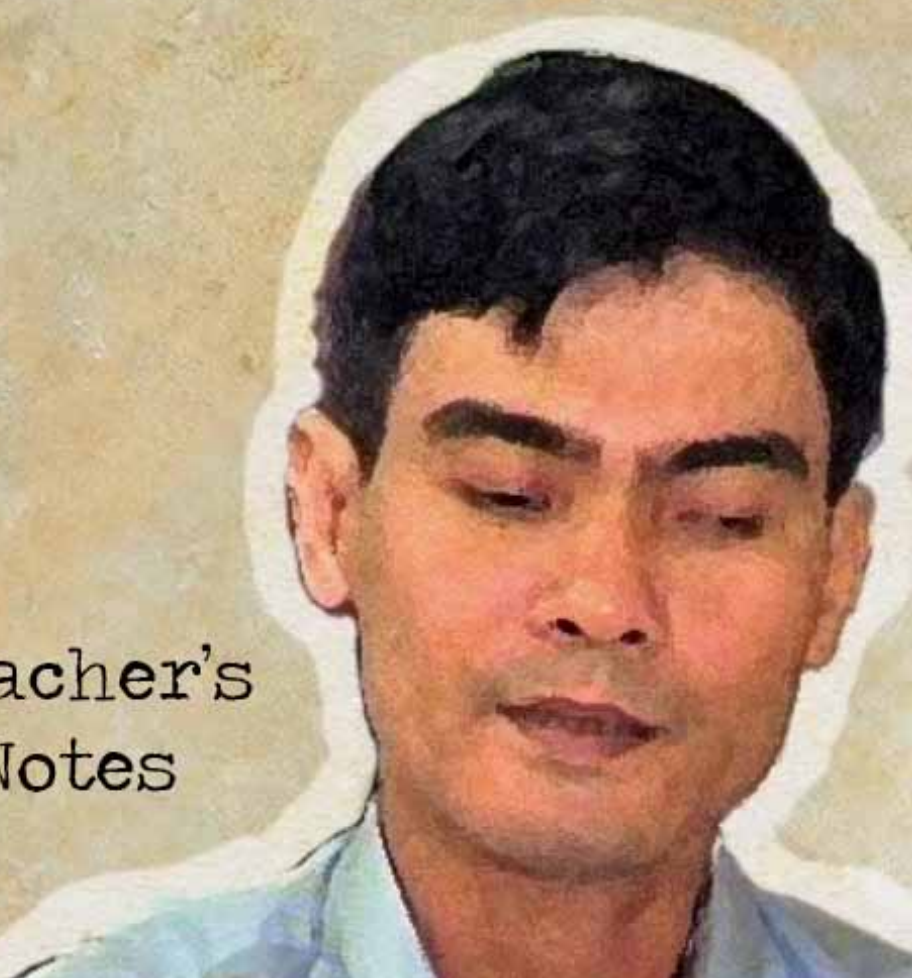

WHO KILLED CHEA VICHEA?

An investigation into the assassination of a
Cambodian labour leader

Teacher's
Notes

Who Killed Chea Vichea?

This booklet contains teaching notes to accompany the documentary "Who Killed Chea Vichea?"

The notes have been organised into 5 chapters. Chapter 1 provides a brief background to the story, and should be taught before watching the film. The next four chapters deal with different sections of the film. The time (from start to finish) of each section is shown in the title of each chapter in minutes and seconds.

Before showing each section of the film, complete the "Before You Watch" activities. Teach the remaining parts of the chapter after watching the section of film. Show parts of the film more than once if necessary.

Encourage students to carry out further internet research on this topic if possible. A good place to start is the website of the documentary – www.whokilledcheavichea.com

ချီဗချီရာကို ဘယ်သူသတ်သလဲ။

ဤသင်ကြားရေးစာအုပ်ကို ချီဗချီရာကို ဘယ်သူသတ်သလဲ ဟူသည့် မှတ်တမ်းရုပ်ရှင်နှင့် တွဲသုံးသင်ကြားရန် ရေးသားထားခြင်းဖြစ်သည်။

ဤစာအုပ်ကို သင်ခန်းစာ ၅ ခန်းခွဲထားပါသည်။ အခန်း(၁)တွင် ဇာတ်လမ်း နောက်ခံအကျဉ်းကို ဖော်ပြထားပြီး မှတ်တမ်းရုပ်ရှင် မပြမီတွင် သင်ကြားရမည်ဖြစ်သည်။ နောက်ပိုင်း အခန်း ၄ ခန်းမှာမူ မှတ်တမ်းရုပ်ရှင် တစ်ပိုင်းစီနှင့်တွဲသုံးရမည်ဖြစ်သည်။ ရုပ်ရှင် တစ်ပိုင်းစီ၏ အစအဆုံးကြာချိန်ကို မိနစ်စက္ကန့်အမှတ်အသားများဖြင့် တစ်ခန်းစီ၏ ခေါင်းစဉ်တွင် တွဲ၍ဖော်ပြထားပါသည်။

သင်ခန်းစာ တစ်ခန်းစီ၏ ‘မှတ်တမ်းရုပ်ရှင်မကြည့်မီ’ လေ့ကျင့်ခန်းများကို သက်ဆိုင်ရာ ရုပ်ရှင် အပိုင်းကို မကြည့်မီ သင်ကြားရမည်ဖြစ်သည်။ ကျန်သည့် လေ့ကျင့်ခန်းများကို ရုပ်ရှင်ကြည့်ပြီးမှ ဆက်လက် သင်ကြားနိုင်ပါသည်။ လိုအပ်ပါက တစ်ခန်းခြင်းစီကို တစ်ကြိမ်ထက်ပိုပြီး ကြည့်ရှုနိုင်ပါသည်။

အင်တာနက်တွင် ရုပ်ရှင်ပါအကြောင်းအရာများနှင့် စပ်လျဉ်းသော သတင်းအချက်အလက်များကို ဆက်လက်လေ့လာရန်ကျောင်းသားများကို တိုက်တွန်းသင့်ပါသည်။ စတင်လေ့လာရန် သင့်တော်သည့် အင်တာနက်လိပ်စာမှာ <http://whokilledcheavichaea.com> ဖြစ်ပါသည်။

Structure of the Teacher's Notes

These notes contain a number of tools to help students understand the documentary and to help you guide discussions. Chapters 2-5 include all of the following:

IMPORTANT IDEAS – short explanations of some of the most important concepts for that section of the documentary.

KEY WORDS – simple definitions of some of the more difficult words used in the documentary and teaching notes.

COMPREHENSION QUESTIONS – activities that check students' understanding of the story and details of the documentary.

SPEECH BOX QUESTIONS – activities that use direct quotes from the film to answer questions. Read these quotes out loud to the class and check students understand them, using the **Key Words** box if necessary.

DISCUSSION QUESTIONS – activities that help the teacher to lead discussions about the events and issues in the documentary.

EXTENSION ACTIVITIES – optional activities that support discussion about some of the issues raised in the film.

ဆရာလမ်းညွှန်ကို ရေးသားထားပုံ

ကျောင်းသားများ ရုပ်ရှင်ကို ပိုမိုသဘောပေါက်နားလည်စေရန်နှင့် ဆရာများအနေဖြင့် ဆွေးနွေးခြင်းများကို ကောင်းစွာ လမ်းကြောင်းပေးနိုင်စေရန် အထောက်အကူပြု မေးခွန်းအချို့ကို ဤဆရာလမ်းညွှန်တွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြထားပါသည်။ အခန်း ၂ မှ ၅ အထိ အောက်ပါ လုပ်ငန်းစဉ်များအားလုံး ပါဝင်မည်ဖြစ်သည်။

သိထားရမည့် အရေးပါသော အယူအဆ/အဓိပ္ပါယ်များ

ရုပ်ရှင် ဇာတ်ကွက်များ စကားပြောများတွင် ပါသော အရေးပါသည့် သိထားသင့်သော အဓိပ္ပါယ်များ အကောက်အယူများကို အကျဉ်းရှင်းလင်းချက်။

အမေးအဖြေများ

ဇာတ်လမ်းဇာတ်ကွက်နှင့် မှတ်တမ်းရုပ်ရှင်၏ အသေးစိတ်တို့ကို ကျောင်းသားများ မည်မျှနားလည်မှုရှိကြောင်း စစ်ဆေးရန် အမေးအဖြေ လေ့ကျင့်ခန်းများ။

ဇာတ်ဝင်စကား အမေးအဖြေ

ရုပ်ရှင်တွင်းမှ ပြောသွားသော စကားအတိုင်းကို ကောက်နုတ် ဖော်ပြကာ မေးခွန်းများမေးခြင်းဖြစ်သည်။

ဆွေးနွေးဖွယ် မေးခွန်းများ

မှတ်တမ်းရုပ်ရှင်တွင်ပါသော ဖြစ်ရပ်များ၊ ကိစ္စရပ်များအပေါ် ဆရာက ဦးဆောင်ဆွေးနွေးရာတွင် အထောက်အကူ ပြုမည့် မေးခွန်းများဖြစ်ပါသည်။

နောက်ဆက်တွဲလုပ်ငန်းစဉ်များ

ဆရာနှင့် ကျောင်းသားများ ဆန္ဒရှိလျှင် ဆောင်ရွက်နိုင်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များဖြစ်ပါသည်။ ဤအပိုင်းတွင် ရုပ်ရှင်ဇာတ်လမ်းတစ်လျှောက်တွင် ကြည့်ရှုခဲ့ရသော အချို့ ကိစ္စရပ်များကို ဆွေးနွေးနိုင်စေမည့် အထောက်အပံ့များပါဝင်ပါသည်။

1. Introduction

IMPORTANT IDEAS

workers' rights: a group of legal rights about workers' pay, benefits, and working conditions.

trade unions: groups of workers who organise to protect and increase workers' rights.

Key Words

garment (n): clothes

working conditions (n): the environment in a workplace, including stress and noise levels, the amount of safety or danger, light, air, etc

wages (n): the amount of money that a worker gets

standard of living (n): the amount of wealth and possessions someone has

contract (n): a written agreement. Usually a legal document

negotiate (v): to try to solve a problem or conflict by discussing it

benefits (n): advantages or good things

management (n): the people who run the business or organisation

1. What do you know about Cambodia?

Warm up by brainstorming what students know about Cambodia. Write their ideas on the board.

2. What do you know about the Khmer Rouge?

Read out the text box on the next page and ask what students think the effects of the Khmer Rouge years are on Cambodia today.

Possible answers: fear of authority, corruption, low development, poor education, health and other services.

၁။ ရုပ်ရှင်မိက်ဆက်(နိဒါန်း)

သိထားရမည့် အရေးပါသော အယူအဆ/အဓိပ္ပါယ်များ

အလုပ်သမား အခွင့်အရေး။ ။ ဥပဋ္ဌအရ အလုပ်သမားများ ရပိုင်ခွင့်ရှိသော လစာ၊ အကျိုးခံစားခွင့်၊ လုပ်ငန်းခွင် အခြေအနေသတ်မှတ်ချက်များ စသော အခွင့်အရေးတစ်စုံကို ခေါ်ဝေါ်ခြင်းဖြစ်သည်။

ကုန်သွယ်မှု အသင်း။ ။ ထိုအသင်းများမှာ အလုပ်သမားအခွင့်အရေးများကို စောင့်ရှောက်မြှင့်တင်ရန် အလုပ်သမားများက ဖွဲ့စည်းထားသော အသင်းအဖွဲ့များ ဖြစ်သည်။

၁။ ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံအကြောင်းကို ဘာတွေသိထားပါသလဲ။

ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံအကြောင်းနှင့် ပတ်သက်၍ မည်သည်တို့ကို သိထားပါသနည်းဟု ကျောင်းသားများကို မေးခြင်းဖြင့် စတင်ပါ။ အဖြေများကို သင်ပုန်းပေါ်တွင်ချရေးပါ။

၂။ ခမာနီအကြောင်းကို ဘာတွေသိထားပါသလဲ။

နောက်စာမျက်နှာရှိ ခမာနီကာလအကြောင်း ဖော်ပြချက်အား ကျောင်းသားများကို ဖတ်ပြပြီး ခမာနီဖြစ်ရပ်ကြောင့် ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံအပေါ် မည်သည့်အကျိုးသက်ရောက်မှုတို့ ရှိမည်ထင်ကြောင်း မေးမြန်းပါ။

ဥပမာ အဖြေများ- အာဏာပိုင်များကို ထိတ်လန့်ကြခြင်း၊ လာဘ်စားအကျင့်ပျက်မှုများ၊ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု နှေးကွေးခြင်း၊ ညံ့ဖျင်းသော ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေးနှင့် အခြားဝန်ဆောင်မှုများ။

What was the Khmer Rouge?

The Khmer Rouge was a communist group that took over the capital of Cambodia, Phnom Penh, on April 17, 1975. Under the leadership of Pol Pot, they forced almost everyone out of the cities, turning the whole country into a giant labour camp. They wanted to kill anyone they thought was against them. This included professionals and almost everyone with an education. During the Khmer Rouge years, between 1.7 million and 3 million people (20-35% of the population) were killed or died from starvation or disease.

3. What do you know about the Cambodian garment industry?

Use the facts in the box to explain how important the garment industry is to Cambodia's economy.

Follow-up activity:

Ask if there is a similar industry in the students' country that is much more important than any other industry.

- There are over 200 garment factories in Cambodia, mostly in Phnom Penh.
- Over 270, 000 people work in the garment industry in Cambodia.
- 65% of the country's manufacturing workers are in the garment industry.
- The amount of wealth created by the garment industry increased from 1.3 percent in 1995 to 15.9 percent in 2006.

4. What do you think the working conditions are like in Cambodian factories?

Ask students what they expect the conditions to be like in Cambodian garment factories. Write their ideas on the board.

Follow-up activity: *When this is finished, compare the facts in the following box to what you have written on the board. What was the same? What was different? Compare these to conditions in factories in the students' country.*

ခမာနီဆိုသည်မှာ မည်သူတွေနည်း။

ခမာနီများမှာ ၁၉၇၅ ဧပြီ ၁၇ တွင် ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံ၏ မြို့တော် ဖန္ဒမ်းပင်ကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ခဲ့သော ကွန်မြူနစ် အဖွဲ့ဖြစ်သည်။ ပါလ်ပေ၏ ခေါင်းဆောင်မှု အောက်တွင် ခမာနီများက လူတိုင်းနီးပါးကို မြို့ကြီးများမှ မောင်းထုတ်လိုက်ပြီး တစ်နိုင်ငံလုံးကို ချွေးတပ်စခန်းကြီးအဖြစ် ပြောင်းလဲလိုက်ကြသည်။

ခမာနီများက ၎င်းတို့ကို ဆန့်ကျင်မည်ထင်တိုင်း သတ်ဖြတ်ရှင်းလင်းလိုကြသည်။ ခမာနီများသည် နယ်ပယ်အသီးအသီးမှ ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များနှင့်၊ ပညာတတ်မြောက်သူ အားလုံးနီးပါးကို အလွတ်မပေးခဲ့ပေ။ ခမာနီခုနှစ်များတွင် လူပေါင်း ၁.၇သန်းမှ ၃ သန်းအတွင်း (လူဦးရေ ၏ ၂၀ နှင့် ၃၅ ရာခိုင်နှုန်းမှာ) သတ်ဖြတ်ခံရမှု၊ ငတ်မွတ်မှု၊ ရောဂါဘယများကြောင့် သေကြေခဲ့ရသည်။

၃။ ကမ္ဘောဒီးယား အထည်အလိပ်လုပ်ငန်းအကြောင်းကို ဘာသိထားပါသလဲ။

တစ်ဖက်ပါအချက်အလက်များကို အသုံးပြုပြီး အထည်အလိပ်လုပ်ငန်းသည် ကမ္ဘောဒီးယား၏ နိုင်ငံစီးပွားရေးအတွက် မည်မျှ အရေးပါနိုင်ကြောင်း ရှင်းပြပါ။

နောက်ဆက်တွဲလုပ်ငန်းစဉ်။ မိမိတို့ နိုင်ငံတွင်လည်း အလားတူ အခြားလုပ်ငန်းများထက် ပိုအရေးပါသော လုပ်ငန်းများရှိမရှိ ကျောင်းသားများကို မေးမြန်းဆွေးနွေးပါ။

၄။ ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံမှ

ကုန်ထုတ်စက်ရုံများ၏

လုပ်ငန်းခွင်အခြေအနေများ မည်သို့ ရှိ မည်ဟုထင်ပါသနည်း။

ကျောင်းသားများကို ကမ္ဘောဒီးယားရှိစက်ရုံများ၏ လုပ်ငန်းခွင်အခြေအနေများမှ ခန့်မှန်းမိသည်တို့ကို မေးမြန်းဆွေးနွေးစေပါ။ အဖြေများကို သင်ပုန်းပေါ်တွင်ချရေးပါ။

ဆက်လက်လုပ်ဆောင်ရန်။ ပြီးစီးသည့်အခါ ကျောင်းသားများဖြေကြားထားသည်တို့နှင့် အောက်ပါ အချက်အလက်များကို နှိုင်းယှဉ်ပါ။ မည်သို့တူညီသနည်း။ မည်သို့ ကွဲပြားကြပါသနည်း။ အောက်ပါ အခြေအနေများကို မိမိတို့ နိုင်ငံမှ စက်ရုံများ၏ လုပ်ငန်းခွင် အခြေအနေသတ်မှတ်ချက်များ နှင့် နှိုင်းယှဉ်ကြည့်ပါ။

- ကမ္ဘောဒီးယားတွင် အထည်အလိပ်စက်ရုံ ၂၀၀ ကျော်ရှိပြီး အများစုမှာ ဖန္ဒမ်းပင်တွင်ဖြစ်သည်။
- လူပေါင်း ၂၇၀ ၀၀၀ ကျော်မျှ ထိုလုပ်ငန်းထဲတွင်ရှိကြသည်။
- နိုင်ငံကုန်ထုတ်လုပ်သားများ၏ ၆၅% မှာ အထည်အလိပ်လုပ်ငန်းမှဖြစ်သည်။
- အထည်အလိပ်လုပ်ငန်းမှ ရရှိသော နိုင်ငံကြွယ်ဝမှုမှာ ၁၉၉၅ တွင် ၁.၃ ရာနှုန်းသာရှိရာမှ ၂၀၀၆ တွင် ၁၅.၉ ရာနှုန်းထိတက်လာခဲ့သည်။

- Cambodian law says that workers must earn at least US \$65 a month, though some employers pay much less than this.
- According to the Cambodian Centre for Human Rights, this wage is not enough for workers to have a good standard of living.
- Some factories force their workers to work very long hours.
- Some factories do not have equipment to protect their employees from dangerous machines and also do not provide training on how to use them.
- Some factories are dirty and the air supply can be very bad.
- Even though there are laws to protect the rights of workers, these laws only apply to long-term contracted employees. Employers often avoid these laws by using short-term contracts.

5. What are workers' rights?

First ask students what a right is, then ask the question.

Possible answer: A right is the ability to do or have something. Legal rights are protected by the law. See **Important Ideas** for a definition of workers' rights.

6. What rights do workers have?

First, brainstorm all the rights that students think workers should have. Write their ideas on the board. Then ask students to guess if garment workers have these rights in Cambodia. Check their answers by looking at the list of some rights that Cambodian workers have in the text box.

- ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံ ဥပဒေအရ အလုပ်သမားများသည် အနည်းဆုံး ၆၅ အမေရိကန်ဒေါ်လာ ရရှိရမည်ဟု သတ်မှတ်ထားသည်။ သို့သော် အချို့အလုပ်ရှင်များက ထို့အောက် များစွာ လျှော့ပေးနေကြသည်။
- ကမ္ဘောဒီးယားလူ့အခွင့်အရေးဗဟို၏ အဆိုအရ အဆိုပါ လစာပင်လျှင် အလုပ်သမားများအတွက် ကောင်းမွန်စွာနေထိုင်နိုင်ရန် မဖြစ်နိုင်သေးပါ။
- အချို့စက်ရုံများမှာ အလုပ်သမားများကို နာရီပေါင်းများစွာ အတင်းအကြပ်အလုပ်စေ ခိုင်းကြသည်။
- အချို့စက်ရုံများသည် အလုပ်သမားများကို အန္တရာယ်များသော စက်ကြီးများကိုင်တွယ်ရာတွင် လိုအပ်သော အကွယ်အကာ ကိရိယာများကို ပေးခြင်းမရှိသလို၊ အသုံးပြုပုံကိုလည်း သင်တန်းပေးခြင်းမရှိပါ။
- အချို့စက်ရုံများမှာ သန့်ရှင်းမှုမရှိ၊ လေဝင်လေထွက်မကောင်း။
- အလုပ်သမားအခွင့်အရေးကို အကာအကွယ်ပေးထားသော ဥပဒေများရှိပင်ရှိသော်လည်း၊ ၎င်းတို့မှာ အမြဲတမ်းဝန်ထမ်းများအတွက်သာဖြစ်ရာ၊ အလုပ်ရှင်များက ဝန်ထမ်းများကို ကာလတို စာချုပ်များသာ ချုပ်ခြင်းဖြင့် ထိုဥပဒေများကို ရှောင်ကြသည်။

၅။ အလုပ်သမားအခွင့်အရေးဆိုသည်မှာ အဘယ်နည်း။

ကျောင်းသားတစ်ဦးဦးကို အခွင့်အရေး ဟူသည့် စကား၏ဖွင့်ဆိုချက်ကို အရင်မေးပါ။
ထို့နောက်မှသာ အထက်ပါမေးခွန်းကို မေးပါ။

ဥပမာ အဖြေများမှာ- အခွင့်အရေးဆိုသည်မှာ တစ်စုံတရာကို လုပ်နိုင်ခွင့် ရယူခွင့်ကို ပြောခြင်း၊ ဥပဒေအရသတ်မှတ်ထားသော အခွင့်အရေးသတ်မှတ်ချက်များလည်းရှိသည်။

သိထားရမည့် အရေးပါသော အယူအဆ/အဓိပ္ပါယ်များမှ အလုပ်သမား အခွင့်အရေးကို ဖွင့်ဆိုထားသည်ကို ပြန်ညွှန်းနိုင်ပါသည်။

၆။ အလုပ်သမားများတွင် မည်သည့်အခွင့်အရေး ရပိုင်ခွင့် များ ရှိသနည်း။

ကျောင်းသားများ စဉ်းစားနိုင်သမျှ အလုပ်သမားများတွင်ရှိသင့်သော အခွင့်အရေးများကို သင်ပုန်းပေါ်တွင် ချရေးပါ။ ထို့နောက် ကမ္ဘောဒီးယားတွင် အဆိုပါ အခွင့်အရေးများကို အလုပ်သမားများ ရရှိခြင်း ရှိမရှိ ကိုမေးပါ။ အဖြေများကို သင်ရိုးမှတ်စုတွင် ဖော်ပြထားသည့် ကမ္ဘောဒီးယားမှအလုပ်သမားများ ရရှိသည့် အခွင့်အရေးများ နှင့် တိုက်၍ မှန်ကန်မှု ရှိ မရှိကြည့်ပါ။

- 15 as the minimum working age
- Clean, healthy and safe working conditions
- One and a half days holiday per month
- No more than 48 hours of work per week
- Maternity leave: women who have recently given birth can take time off work (including 90 days with full pay)
- No discrimination based on age, gender, ethnicity, religion, or political beliefs
- The right to join a trade union

7. Is it the same in your country?

Ask if these rights are the same in the students' country. Ask which rights are most important. Ask if all these rights are respected. Why or why not?

Extension Activities: Trade Unions

Discuss the questions as a class.

1. What do trade unions do?

Possible answer: Unions do many things for their members, including:

- negotiate with management about working conditions and pay.
- provide services such as financial or legal support to workers.
- organise strikes (days when all workers do not work) or demonstrations to put pressure on management.

2. Do workers need trade unions? Why?

Possible answer: Union members say that they are important because the people that run companies will usually only give fair wages and good working conditions if they are pressured by the workers. Also, unions are one of the few ways of communicating workers' needs and wishes. On the other hand, you could argue that good laws, properly enforced, make unions unnecessary.

- ၁၅နှစ်ပြည့်မှသာ အလုပ်လုပ်ခွင့်ရှိသည်။
- သန့်ရှင်းမှုရှိသော၊ ကျန်းမာရေးကို မထိခိုက်စေသော၊ အန္တရာယ်ကင်းသော ပတ်ဝန်းကျင်တွင် အလုပ်လုပ်ရမည်။
- တစ်လလျှင် ပိတ်ရက် တစ်ရက်ခွဲခံစားခွင့်ရှိသည်။
- တစ်ပတ်လျှင် အလုပ်လုပ်ချိန် ၄၈ နာရီမကျော်စေရ။
- မီးဖွားခွင့်၊ မီးဖွားပြီးစ အလုပ်သမားများ ကလေးကိုစောင့်ရှောက်နိုင်ရန် ရက်ပေါင်း ၉၀ လစာအပြည့်ခံစားခွင့်ရှိသည်။
- အသက်အရွယ်အရ၊ ကျား/မ ဖြစ်ခြင်းအရ၊ လူမျိုး၊ ဘာသာ၊ နိုင်ငံရေးယုံကြည်မှုများကို အခြေခံပြီး ခွဲခြားဆက်ဆံခံရခြင်းမရှိစေရ။
- ကုန်သွယ်မှု အလုပ်သမားအသင်းကို အသင်းဝင်ခွင့်ရှိသည်။

၇။ သင့်နိုင်ငံတွင်လည်း ထိုနည်းလည်းကောင်းပင်လား။

၎င်းတို့ နိုင်ငံမှ အလုပ်သမား အခွင့်အရေးများနှင့်တူမတူမေးပါ။ မည်သည့် အခွင့်အရေးများက အရေးအကြီးဆုံး ဖြစ်ပါသနည်း။ အလုပ်သမားအခွင့်အရေးများကိုလေးစားလိုက်နာခြင်း ရှိ မရှိ အကြောင်းပြချက်များကို မေးပါ။

နောက်ဆက်တွဲ လုပ်ငန်းစဉ်။ ။ကုန်သွယ်မှု အသင်း (အလုပ်သမားအဖွဲ့များ)

၁။ ကုန်သွယ်မှု (အလုပ်သမား) အသင်းများက မည်သည်တို့ကိုဆောင်ရွက်ပါသနည်း။

အတန်းတွင်းဆွေးနွေးရန်မေးခွန်းများ

ဥပမာ အဖြေများမှာ- ကုန်သွယ်မှုအသင်းများသည် လုပ်ငန်းများစွာ လုပ်ဆောင်ကြပါသည်။ အချို့မှာ

- လစာများ နှင့် လုပ်ငန်းခွင် အခြေအနေများကို အလုပ်ရှင်များနှင့်ညှိနှိုင်းပေးသည်
- အလုပ်သမားများကို ငွေကြေးအထောက်အပံ့များ ၊ ဥပဒေဆိုင်ရာ အထောက်အပံ့များ ပံ့ပိုးကူညီသည်
- သပိတ်မှောက်ခြင်း (အလုပ်သမားများအားလုံးလုပ်ငန်းခွင်မဝင်ခြင်း)၊ စသည့် ဆန္ဒပြပွဲများစီစဉ်ပြီး အလုပ်ရှင်များအပေါ် ဖိအားပေးသည်

၂။ အလုပ်သမားများအနေနှင့် အဆိုပါ အသင်းအဖွဲ့များ လိုအပ်ပါသလား။

အဘယ်ကြောင့်နည်း။

ဥပမာ အဖြေများမှာ- အဖွဲ့ဝင်များအတွက် အလုပ်သမားအသင်းများ လိုအပ်ပါသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ကုမ္ပဏီများမှာ အလုပ်သမားများကို တတ်နိုင်သမျှ အနည်းဆုံးသော လစာ နှင့် အခွင့်အရေးပေးလိုခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ အလုပ်သမားအဖွဲ့များအားဖြင့် အလုပ်သမားများ၏လိုအပ်မှုများ သဘောထားများကိုတင်ပြပေးနိုင်သည်။ အခြားတဖက်မှလည်း အလုပ်သမားအက်ဥပဒေများကို လေးစားလိုက်နာပါက အလုပ်သမားအဖွဲ့များကို ဖွဲ့စည်းရန် မလိုအပ်ပါ။

2. The Setting (00:00–10:49)

IMPORTANT IDEAS

coalition government: a government made from more than one political party. When no party gets enough votes to be the government alone, different political parties need to negotiate with each other to make an agreement about how the power will be shared. When these parties cannot agree, this is called **deadlock**.

Key Words

compete (v): to try to do something better than others

champion (n): someone who fights for or defends the rights of someone else

critic (n): someone who points out what is bad or wrong about something

faltering (adj): becoming less powerful or successful

dominate (v): to control, to be the most powerful

prominent (adj): important or well-known

ministry (n): a high-level part of the government

refuse (v): to say no, or not agree to do something.

bodyguard (n): a person, or group of people, who protect someone

commander (n): a military or police leader

royalist (adj, n): supportive of a king or queen

parliament (n): the place where politicians discuss and make new laws

satisfied (adj): feeling that something is good enough

ruling party (n): the political party that is currently in government

opposition party (n): a political party that is competing to be in government

Before you watch

Discuss the question and tell the students to think about the question while they watch the film. Discuss again after watching if necessary.

1. Which of the things discussed in the last section will be important in this documentary?

Possible answers: labour rights, unions, development, poverty, etc.

၂။ ဇာတ်လမ်းစတင်ခင်းကျင်းခြင်း

(၀၀:၀၀-၁၀:၄၉)

သိထားရမည့် အရေးပါသော အယူအဆ/အဓိပ္ပါယ်များ

ညွန့်ပေါင်း အစိုးရအဖွဲ့။ ။ နိုင်ငံရေးပါတီတစ်ပါတီထက်ပိုပြီး ပူးပေါင်းဖွဲ့စည်းထားသော အစိုးရအတစ်ရပ်ကို ဆိုလိုသည်။ အစိုးရတစ်ရပ် အဖြစ် သတ်မှတ်ရွေးချယ်ခံရနိုင်သည့် မဲအရေအတွက်ကို မည်သည့်ပါတီမှ မရရှိသောအခါ၊ ပါတီအချို့က ပူးပေါင်းလိုက်ပြီး အစိုးရတစ်ရပ်ဖွဲ့ကာ မည်သို့ခွဲဝေအုပ်ချုပ်မည်ကို သဘောတူကြခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုအခြေအနေမျိုးတွင် ပါတီများသဘောမတူပါက မဲအရေအတွက် မပြည့်မီ၍ မည်သည့်ပါတီမှ အစိုးရ မဖွဲ့နိုင်ဖြစ်ပြီး မတိုးသာ မဆုတ်သာ အခြေအနေ ဖြစ်ပေါ်လာတတ်သည်။

ရုပ်ရှင်မကြည့်မီ

ရုပ်ရှင်မကြည့်မီတွင်မေးခွန်းများကို ဆွေးနွေးပြီး ရုပ်ရှင်ကြည့်နေစဉ်တွင်လည်း ၎င်းတို့ကို စဉ်းစားထားရန် ပြောပါ။ လိုအပ်ပါက ရုပ်ရှင်ကြည့်အပြီးတွင်လည်း ထပ်မံဆွေးနွေးပါ။

၁။နောက်ဆုံး ဆွေးနွေးခဲ့သည့် မည်သည့် အကြောင်းအရာများက ရုပ်ရှင်ထဲတွင် အရေးပါလာပါသနည်း။

ပြောနိုင်ချေရှိသည့် အဖြေများ- အလုပ်သမားအခွင့်အရေး၊ ကုန်သွယ်မှု (အလုပ်သမား) အသင်းများ၊ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး၊ ဆင်းရဲမွဲတေမှု စသဖြင့်။

The political context

2. What are the three parties that were competing in the election?

Ask the students the question. Write the names of the three parties (Sam Rainsy Party, Funcinpec and the Cambodian People's Party) on the board and read out the following quotes without saying the name of the party. Ask students which names go with which quotes.

The Sam Rainsy Party

"[He] was champion of garment workers and the poor, an aggressive critic of the government and a defender of human rights."

Funcinpec

"Also competing was Prince Norodom Ranariddh and his faltering royalist party."

The CPP

"[They] had a lock on power dominating the media ... the police, the military, the election commission and all prominent ministries."

Hun Sen

Ask the questions to check students' understanding.

3. Who is Hun Sen?

Answer: Prime Minister Hun Sen is the leader of the CPP. He first became prime minister in 1985 and is still in power today. He was a Khmer Rouge commander, and has a bodyguard of over 3000 men. He called himself 'the strong man'.

Hun Sen/ហ៊ុនសែន

နိုင်ငံရေး အခြေအနေ အခင်းအကျင်း

၂။ ရွေးကောက်ပွဲတွင် ဝင်ပြိုင်နေသည့် ပါတီသုံးခုမှာ မည်သည့်ပါတီများဖြစ်ပါသနည်း။

ပါတီသုံးခု၏ အမည်များကို သင်ပုန်းပေါ်တွင်ရေးပါ။ (ဆမ်ရန်ဇီပါတီ၊ ဖူစင်ပက် နှင့် ကမ္ဘောဒီးယား ပြည်သူ့ပါတီ (စီပီပီ))။ ထို့နောက် အောက်ပါ ဇာတ်စကားများကို ပါတီအမည်ကို ထုတ်ဖော်မပြောဘဲ ဖတ်ပြပြီး မည်သည့်စကားက မည်သည့်ပါတီ ဖြစ်ကြောင်း ကျောင်းသားများကို ခန့်မှန်းခိုင်းပါ။

ဆမ်ရန်ဇီပါတီ

သူက အထည်အလိပ်
အလုပ်သမားတွေ၊
ဆင်းရဲသားတွေအတွက် တကယ့်
အားကိုးအားထားရသူပါ။
အစိုးရကိုလည်း ရဲရဲဝံ့ဝံ့
ဝေဖန်ရဲသူဖြစ်ပြီး
လူ့အခွင့်အရေးတွေကို
ကာကွယ်တဲ့ သူဖြစ်ပါတယ်။

ဖူစင်ပက်ပါတီ

ရွေးကောက်ပွဲထဲက
နောက်တစ်ဦးက မင်းသား
နီရီဒွန် ရာနာလ်ရ်ပါ။
ဘုရင့်နောက်တော်ပါတီတွေနဲ့
ဖွဲ့ထားတဲ့ ခပ်ယဲ့ယဲ့ ပါတီ
ကို ဦးဆောင်သူပါ။

ကမ္ဘောဒီးယား ပြည်သူ့ပါတီ (စီပီပီ)

ဒီပါတီက အာဏာကို
အပိုင်ယူထားတာပါ။
မီဒီယာကိုလည်း
လွှမ်းမိုးနိုင်ပါတယ်။ ရဲတပ်ဖွဲ့၊
စစ်တပ် ၊ ရွေးကောက်ပွဲကော်မရှင်
နဲ့ အရေးပါတဲ့
ဝန်ကြီးဌာန အားလုံးကို
ထိန်းချုပ်ထားနိုင်ပါတယ်။

ဟန်ဆန်း

အောက်ပါမေးခွန်းများမေးပြီး ကျောင်းသားများ၏ နားလည်မှုကို ဆန်းစစ်ပါ။

၃။ ဟန်ဆန်းက မည်သူဖြစ်ပါသလဲ။

အဖြေ- ဟန်ဆန်းသည် ၁၉၈၅ မှာ ဝန်ကြီးချုပ်စဖြစ်ခဲ့သည်။ ယနေ့အထိ အာဏာကို ချုပ်ကိုင်ထားပါသည်။ ခမာနီ ခေါင်းဆောင်ဟောင်းတစ်ဦးဖြစ်ပြီး သက်တော်စောင့် ၃၀၀၀ မျှ ရှိသည်။ မိမိကိုယ်ကို လူသန်ကြီးဟု ရည်ညွှန်းခေါ်ဝေါ်လေ့ရှိသည်။

4. Why do you think he calls himself 'the strong man'?

Possible answers: He used to be a Khmer Rouge leader, so we can guess that he might have been involved in violent activities in the past. Because of his large bodyguard, we can guess that people don't like him, but fear him. We can also guess that he can make decisions without asking anyone else and doesn't want to give up his power.

The election

Ask the questions to check students' understanding. In questions 6-8, use the speech boxes to explain the answers.

5. What were the results of the election?

Answer: The CPP won more than half the seats in parliament but didn't get the two-thirds (67%) needed to make a new government alone. This meant that they needed a coalition partner, but Funcinpec and Sam Rainsy united against him. They said that Hun Sen must give up power before they would negotiate a new government. Since he refused to give up power, they refused to negotiate and a new government could not be formed.

6. What is the relationship between Chea Vichea and the Sam Rainsy party?

Possible answer: They worked together closely because both Chea Vichea and the Sam Rainsy party wanted to defend the rights of workers.

Chea Vichea: "We support the Sam Rainsy Party and the Sam Rainsy Party supports us".

7. Why was Chea Vichea planning a demonstration?

Chea Vichea: "We tell everybody clearly we will make demonstration or support demonstration of the Sam Rainsy Party if they are not satisfied with the results of the election."

Possible answer: Because his union wanted to support Sam Rainsy if he was not satisfied with the fairness of the election.

၄။ ဟန်ဆန်းက အဘယ်ကြောင့်မိမိကိုယ်ကို လူသန်ကြီးဟု ခေါ်ပါသလဲ။

ဥပမာ အဖြေများ- ခမာနီ ခေါင်းဆောင်ဖြစ်ခဲ့ဖူးခြင်းကြောင့် ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သော လုပ်ရပ်များတွင် ပါဝင်ခဲ့နိုင်ကြောင်း မှန်းဆနိုင်ပါသည်။ သက်တော်စောင့် များစွာထားခြင်းကြောင့် လူမုန်းများသူ ဖြစ်ကြောင်း၊ လူများက သူ့ကို ကြောက်ရွံ့ကြောင်း မှန်းဆနိုင်ပါသည်။ အာဏာကို ခွဲဝေမပေးချင်ဘဲ မိမိသဘောဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်များချကာ အုပ်ချုပ်သူဖြစ်ကြောင်းလည်း ထင်ရပါသည်။

ရွေးကောက်ပွဲ

ကျောင်းသားများရပ်ရှင်အပေါ်နားလည်မှုကို ဆန်းစစ်ရန် အောက်ပါမေးခွန်းများကိုမေးပါ။
ဇာတ်ဝင်စကားကောက်နုတ်ချက်များနှင့် ဆက်စပ်ကာ မေးခွန်း ၆မှစ အထိ အဖြေများကို ရှင်းပြပါ။

၅။ ရွေးကောက်ပွဲမှ မည်သို့ ရလဒ် ထွက်လာပါသနည်း။

အဖြေ။ ကမ္ဘောဒီးယား ပြည်သူ့ပါတီက ပါလီမန်တွင် နေရာတစ်ဝက်ကျော်ကို ရရှိအောင်မြင်ခဲ့သည်။ သို့သော် ၎င်းတို့ပါတီတစ်ခုတည်းနှင့် အစိုးရဖွဲ့ရန်မှာ သုံးပုံနှစ်ပုံ (၆၇ ရာနှုန်း) ရရှိမှဖြစ်မည်။ ထို့ကြောင့် အခြားပါတီတစ်ခုနှင့် ပူးပေါင်းရန်လိုသည်။ သို့သော် ဆမ်ရန်ဇီနှင့် ဖူစင်ပက်တို့က ပူးပေါင်းပြီး စီပီပီကို ဆန့်ကျင်နေကြသည်။ ဟန်ဆန်းနေရာက ဆင်းပေးမှသာ ၎င်းတို့နှစ်ပါတီပူးပေါင်းပြီး ညွန့်ပေါင်းအစိုးရ ဖွဲ့ပေးနိုင်မည်ဟုပြောသည်။ ဟန်ဆန်းက နေရာမှ မဖယ်ပေးနိုင်သည့်အတွက် ဆမ်ရန်ဇီတို့ကလည်း အစိုးရမဖွဲ့ဘဲ တင်းခံထားကြသည်။

၆။ ဆမ်ရန်ဇီပါတီတို့နှင့် ချီဗချီရာတို့အကြား မည်သို့ ပတ်သက်မှု ရှိပါသနည်း။

ဥပမာ အဖြေများ- ချီဗချီရာ ရော ဆမ်ရန်ဇီကပါ အလုပ်သမား အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်သူများ ဖြစ်ကြသောကြောင့် ရင်းနှီးစွာ လက်တွဲ အလုပ်လုပ်ကြမည်ဖြစ်သည်။

၇။ ချီဗချီရာက အဘယ်ကြောင့် ဆန္ဒပြပွဲလုပ်ရန် ပြင်နေပါသနည်း။

ဥပမာ အဖြေများ- ချီဗချီရာ၏အဖွဲ့က ဆမ်ရန်ဇီသာ ရွေးကောက်ပွဲ ရလဒ်ကို မကျေနပ်ပါက ဆမ်ရန်ဇီကို ထောက်ကူ ဆန္ဒပြလိုသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

ချီဗချီရာ။ ။ ကျွန်တော်တို့က ဆမ်ရန်ဇီရဲ့ပါတီကို ထောက်ပံ့ကူညီပြီး ဆမ်ရန်ဇီရဲ့ပါတီက ကျွန်တော်တို့ကို ပြန်ထောက်ပံ့ကူညီရပါတယ်။

ချီဗချီရာ။ ။ ကျွန်တော်တို့က အားလုံးကို ရှင်းရှင်းပြောတယ်။ ကျွန်တော်တို့က ဆန္ဒပြမှာ ဒါမှမဟုတ် ဆန္ဒပြပွဲတွေကို ကူညီထောက်ပံ့မှာ။ တကယ်လို့ ဆမ်ရန်ဇီပါတီက ရွေးကောက်ပွဲရလဒ် တွေကို ကျေနပ်မှု မရှိရင်ပြောတာ။

8. Why were Chea Vichea's plans for large demonstrations bad news for the government?

Possible answer: A big demonstration would be bad for the CPP because it would show that the Sam Rainsy party had more support (especially from the workers) than the CPP. The demonstrators might also say that the vote was unfair and this would also not be good for the CPP.

Son Chhay (Member of Parliament):

"If [Vichea] wished to have a demonstration of more than 10,000 people he's able to do that straight away and this is not a good thing that government would like to happen."

Death threats

Discuss the questions.

9. Why do you think Vichea received threats against his life?

Possible answers:

- Because someone wanted to stop him from organising demonstrations which would support the Sam Rainsy Party.
- Because he was helping workers ask for higher wages and better working conditions.
- Because his leadership was a possible threat to the CPP.

10. Why do you think the police told him that he should leave the country?

Possible answer: Because the police work for the government, and they wanted him to stop his activities, especially during the election.

၈။ ချီဗချီရာ၏ ဆန္ဒပြပွဲကို အစိုးရက အဘယ်ကြောင့်မနှစ်သက်ခြင်းဖြစ်ပါသလဲ။

ဥပမာ အဖြေ- ထိုမျှကြီးမားသော ဆန္ဒပြပွဲမှာ ဟန်ဆန်း၏ ပါတီအတွက် မကောင်းပါ။ ဆမ်ရန်ဇီ ပါတီကို လူထုက (အထူးသဖြင့် အလုပ်သမားများက)စိတ်ဝင် ပါတီထက် ပိုမိုထောက်ခံကြောင်း ထင်ရှား သည်။ ဆန္ဒပြသူများက မဲအရေအတွက်မှာလည်း မှန်ကန်မှု မရှိကြောင်းပြောနိုင်ပြီး စိတ်ဝင်ပါတီကို မျက်နှာပျက်စေနိုင်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။

ဆွန်ချေ (ပါလီမန်အမတ်)။

။ တကယ်လို့ သူက လူတစ်သောင်းဆန္ဒထွက်ပြကြ မယ်ဟေ့ဆိုရင် ချက်ချင်း လူတစ်သောင်းထွက်ပြီး ဆန္ဒပြလိမ့်မယ်။ အစိုးရက ဒီလိုကိစ္စမျိုးကိုတော့ နည်းနည်းလေးမှ ကြိုက်မှာမဟုတ်ဘူး။

ခြိမ်းခြောက်မှုများ

အောက်ပါမေးခွန်းများကို ဆွေးနွေးပါ။

၉။ ချီဗချီရာက အဘယ်ကြောင့် အသက်ကို ခြိမ်းခြောက်သောစာများ ရရှိခဲ့သည်ထင်ပါသနည်း။

ဥပမာအဖြေများ-

- ဆမ်ရန်ဇီပါတီကို ထောက်ခံသည့်အနေနှင့်ပြုလုပ်သော ဆန္ဒပြပွဲကြီးကို မဖြစ်စေလိုသူတစ်ဦးဦးက ဗချီရာကို တားဆီးလိုသောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။
- အလုပ်သမားများ၏လစာ ကို တိုးမြှင့်တောင်းဆိုပေးခြင်းနှင့် အခြား လုပ်ငန်းခွင်အခြေအနေများကို အလုပ်သမားများဘက်မှ ကူညီညှိနှိုင်းပေးခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။
- ချီဗချီရာ၏ ခေါင်းဆောင်မှုမှာ စိတ်ဝင်အတွက် ရတက်မအေးစရာ ရန်စွယ်တစ်ခုဖြစ်နေခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်။

၁၀။ ရဲအဖွဲ့က ချီဗချီရာကို အဘယ်ကြောင့် နိုင်ငံမှ ထွက်သွားခွာသွားသင့်ကြောင်းပြောသည်ဟု ထင်ပါသနည်း။

ဥပမာအဖြေများ- ရဲများက အစိုးရဘက်မှဖြစ်ကြခြင်းကြောင့် ဖြစ်နိုင်သည်။ ချီဗချီရာ၏ လုပ်ငန်းအကြံအစည်များကို ရပ်တန့်စေလိုသောကြောင့်၊ အထူးသဖြင့် ရွေးကောက်ပွဲကာလတွင် ချီဗချီရာ၏ အနှောင့်အယှက်မရှိလိုသောကြောင့်ဖြစ်ပါမည်။

Extension Activities: Democracy

*Students discuss the following questions. Use the **possible answers** to guide the discussion.*

1. The CPP has won several elections. Does that mean Cambodia is a democracy?

Possible answer: Elections are an important part of democracy, so perhaps it shows that Cambodia is partly democratic. However, there are many ways that a party can win an election in unfair or illegal ways, such as threatening opponents, lying about vote counts, banning other parties, etc.

2. The ruling party in Cambodia (the CPP) has been in power for a long time. Is it a problem if a government is run by the same people for a very long time? Why or why not?

Possible answers: It can lead to problems, including:

- when government workers make mistakes or abuse their power, nobody can stop them because no one else knows what they are doing.
- the longer a party stays in power, the more control they have over other institutions that should be independent, such as the media, elections, the police and the courts.
- people get used to a particular system and stop trying to improve society.

On the other hand, if the people in power are doing a good job, perhaps it is not a problem if they stay in power for a long time.

နောက်ဆက်တွဲ လုပ်ငန်းစဉ်များ။ ဒီမိုကရေစီ

အောက်ပါမေးခွန်းများကို ကျောင်းသားများအား ဆွေးနွေးကြပါစေ။ ဆွေးနွေးချက်ကို ဥပမာ အဖြေများသုံး၍ ကူညီထိန်းကျောင်းပေးပါ။

၁။ စီပီပီက ရွေးကောက်ပွဲပေါင်းများစွာကို အောင်မြင်လာခဲ့သည်။ ဤအချက်က ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံသည် ဒီမိုကရေစီနှင့် အုပ်ချုပ်သည်ဟု ဆိုလိုပါသလား။

ဥပမာအဖြေများ- ရွေးကောက်ပွဲများသည် ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် အရေးပါသော

အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်လျှင်

ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံကို တစ်နည်းအားဖြင့် ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံဟု သတ်မှတ်ကောင်းသတ်မှတ်၍ ရနိုင်ပါသည်။ သို့သော် ပါတီတစ်ခုခုသည် တကားမဝင်၊ မသမာသော နည်းလမ်းများနှင့်လည်း အနိုင်ရနိုင်ပါသည်။ ဥပမာ ပြိုင်ဘက် ပါတီကို နှောင့်ဆုတ်အောင် ခြိမ်းခြောက်ခြင်း၊ မဲခိုးခြင်း၊ မဲလိမ်ခြင်း၊ အခြားပါတီများကို တားမြစ်ပိတ်သိမ်းခြင်း စသည်တို့ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

၂။ အာဏာရပါတီ စီပီပီက နိုင်ငံကို အုပ်ချုပ်နေသည်မှာ ကာလ ကြာမြင့်ပြီဖြစ်သည်။ အစိုးရအဖွဲ့ကို လူမပြောင်းဘဲ အချိန်ကြာမြင့်စွာ အုပ်ချုပ်ခြင်းမှာ ပြဿနာဖြစ်နိုင်ပါသလား။ အဘယ်ကြောင့်နည်း။

ဥပမာအဖြေများ- ၎င်းကို ပြဿနာတစ်ခု အဖြစ်ယူဆနိုင်ပါသည်။

- အစိုးရအဖွဲ့ဝင်များက အမှားကျူးလွန်ခြင်း၊ အာဏာအလွဲသုံးစားခြင်း စသည်တို့ပြုလုပ်လာနိုင်သည်။ ထိုသို့ ပြုလုပ်နေသည်ကိုလည်း မည်သူမျှမသိရ၍ မရပ်တန့်နိုင်။
- အမှီအခိုကင်းလွတ်လပ်စွာ နေသင့်သည့် အဖွဲ့အစည်းများဖြစ်သော မီဒီယာ၊ ရွေးကောက်ပွဲများ၊ ရဲအဖွဲ့နှင့် တရားရေးရာ များအပေါ် အချိန်ကြာသည်နှင့်အမျှ မပြောင်းလဲသော အစိုးရ၏ လွှမ်းမိုးမှု ပိုလာနိုင်သည်။
- ပြည်သူများ အစိုးရစနစ်တစ်ခုတည်းနှင့်သာ အသားကျသွားပြီး လူ့ဘောင်အဖွဲ့အစည်း တိုးတက်ရေးအတွက် ကြိုးပမ်းမှုများ ရပ်တန့်သွားမည်။

အာဏာလက်ဝယ်ပိုင်ဆိုင်ထားသူများက မှန်ကန်ဖြောင့်မတ်စွာ အုပ်ချုပ်မည်ဆိုလျှင် အချိန်ကြာမြင့်သော်လည်း ပြဿနာရှိနိုင်မည်မထင်ပါ။

3. The Suspects (10:49-35:02)

IMPORTANT IDEAS

a fair trial: one in which the court respects the rights of the people being tried and follows the rules of the legal system. The judge must be impartial (unbiased), independent (not controlled or influenced by others), and competent (able to do his or her job well).

political asylum: when someone is allowed to live in another country because they are afraid they will be harmed for political reasons in their home country.

Key Words

aid (n): money or other resources which are given (or sometimes lent) by one country to another

alibi (n): a story told by an accused person to show that they were somewhere else at the time of the crime.

suspect (n): someone who the police think might have committed a crime

witness (n): a person who sees an event, usually a crime or accident

evidence (n): information used to decide if someone is innocent or guilty

confession (n): when someone legally admits that they are guilty of a crime

plain-clothes police (n): police officers who wear normal clothing

disown (v): to legally break the relationship between a family member and the rest of the family

Before you watch

Discuss the question. Students think about the question while they watch.

1. Why did the police think it was so important to arrest someone quickly?

Possible answer: Many journalists and human rights groups were speaking about Vichea's death. This made the government look bad around the world. The government gets half of its money from foreign aid, and perhaps they were afraid it would be reduced. Perhaps the government pressured the police into 'solving' the case quickly so there would be less international attention on the issue.

၃။ စွဲချက်တင်ခံရသူများ (၁၀:၄၉-၃၅:၀၂)

သိထားရမည့် အရေးပါသော အယူအဆ/အဓမ္မိယများ

တရားမျှတသော ကြားနာစစ်ဆေးမှု။

။ တရားမျှတသော ကြားနာစစ်ဆေးမှု

ဆိုသည်မှာ တရားရုံးက စစ်ဆေးခြင်းခံရသော လူများ၏ လူ့အခွင့်အရေးကို လေးစားအသိအမှတ်ပြုခြင်းနှင့် ဥပဒေက ချမှတ်ထားသော စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများနှင့်အညီ လုပ်ဆောင်ခြင်းကို ဆိုလိုသည်။ ထို့အပြင် တရားသူကြီး သည် ဘက်လိုက်မှုမရှိ၊ ကြိုးကိုင်မှု သို့မဟုတ် လွှမ်းမိုးခံရမှုကင်းပြီး မိမိတာဝန်ကို ကျေပွန်အောင် ထမ်းဆောင်နိုင်သူ ဖြစ်ရမည်။

နိုင်ငံရေး ခိုလှုံခွင့်။

။ မိမိနိုင်ငံတွင် နိုင်ငံရေးအခြေအနေအရ

ဆက်လက်နေထိုင်ရန် အန္တရာယ်ရှိနေသဖြင့် အခြားတနိုင်ငံမှ ထိုသူကို လာရောက်နေထိုင်ရန်လက်ခံလိုက်ခြင်းကို နိုင်ငံရေးခိုလှုံခွင့်ရရှိသည်ဟုခေါ်သည်။

မှတ်တမ်းရုပ်ရှင်ကို မကြည့်မီ

ကျောင်းသားများကို ရုပ်ရှင်မကြည့်မီတွင် အောက်ပါမေးခွန်းကို ရုပ်ရှင်ကြည့်ရင်း စဉ်းစားထားရန် ပြောပါ။ လိုအပ်ပါက ရုပ်ရှင်ကြည့်အပြီးတွင်လည်း ထပ်မံမေးပြီး ဆွေးနွေးပါ။

၁။ အဘယ်ကြောင့် ရဲအဖွဲ့က တစ်စုံတစ်ဦးကို အလျင်အမြန်ဖမ်းမိရန် အလွန်အရေးကြီးနေပါသနည်း။

ဥပမာအဖြေ- သတင်းထောက်များ၊ လူ့အခွင့်အရေးအုပ်စုများက ဗချီရာ၏ သေဆုံးမှုအကြောင်းကို ပြောဆိုနေကြသည်။ ၎င်းအဖြစ်က အစိုးရကို ကမ္ဘာ့အလယ်တွင် မျက်နှာပျက်စေသည်။ အစိုးရဝင်ငွေ၏ ထက်ဝက်ခန့်မှာ နိုင်ငံတကာ အကူအညီများမှ ရရှိနေခြင်းဖြစ်ရာ အဆိုပါဝင်ငွေများလျော့ကျသွားမည်ကို စိုးရိမ်နေသည်။ ထို့ကြောင့် ဤအမှုကို အမြန်ဖော်ထုတ်၊ဖမ်းဆီးနိုင်ရန် အစိုးရမှ ရဲအဖွဲ့ကို ဖိအားပေးနေခြင်းဖြစ်နိုင်သည်။ သို့မှသာ နိုင်ငံတကာအာရုံစိုက်မှု၊ လျော့နည်းသွားမည်။

Born Samnang

Ask the questions to check students' understanding.

- 2. What did Born Samnang say about the crime?**

Answer: See quote box.

- 3. What was Born Samnang's alibi?**

Answer: He wasn't in Phnom Penh but 60 km away in the town of Neak Loeung.

- 4. What did the witnesses say?**

Answer: More than twelve witnesses said that Born Samnang was in Neak Loeung at the time Vichea was killed.

- 5. Why did Born Samnang sign the confession?**

Answer: Because the police tortured him and threatened to do the same to his girlfriend.

- 6. What does this tell you about the police?**

Possible answer: That they use violence and threats to get what they want.

- 7. What would you have done if you were in Born Samnang's place?**

Answers based on students' opinions.

Born Samnang:

"I didn't kill anyone. They are top officials, they can do whatever they want. They can turn white to black."

Sok Sam Oeun

Ask the questions to check students' understanding.

- 8. What did Sok Sam Oeun say about the crime?**

Answer: See quote box.

Sok Sam Oeun:

"It's so unjust. You torture me. I don't know anything."

ဘွန်ဆမ်နန်း

မေးခွန်းများကိုမေးပြီးကျောင်းသားများ၏ နားလည်မှုကို ဆန်းစစ်ပါ။

၂။ ဘွန်ဆမ်နန်းက ထိုလူသတ်မှုနှင့် ပတ်သက်ပြီးမည်သို့ ပြောသနည်း။

အဖြေ- ဇာတ်ဝင်စကား အကွက်ကို ကြည့်ပါ။

၃။ အခင်းဖြစ်ပွားရာတွင် မရှိကြောင်း ဘွန်ဆမ်နန်းက မည်သို့ သက်သေပြ သနည်း။

အဖြေ- ဘွန်ဆမ်နန်း က အခင်းဖြစ်ပွားစဉ် ဖန္ဒမ်းပင်တွင်ရှိမနေဘဲ ၆၀ ကီလိုမီတာခန့်ဝေးသော နက်ကလောင်းမြို့တွင် ရောက်နေခဲ့သည်။

၄။ မျက်မြင်သက်သေများက မည်သို့ ထွက်ဆိုကြပါသနည်း။

အဖြေ- မျက်မြင်သက်သေ ၁၂ ဦးကျော်က ဗချီရာ အသတ်ခံခဲ့ရသည့် အချိန်တွင် ဘွန်ဆမ်နန်းကို နက်ကလောင်း မြို့တွင် ရှိနေကြောင်း သက်သေခံထွက်ဆိုခဲ့ကြသည်။

၅။ ဘွန်ဆမ်နန်းက အဘယ့်ကြောင့် ဖြောင့်ချက်တွင် လက်မှတ်ထိုးခဲ့ပါသနည်း။

အဖြေ- ရဲများက သူ့ကို နှိပ်စက်ပြီး သူ၏ ချစ်သူကိုလည်း အလားတူနှိပ်စက်မည်ဟု ခြိမ်းခြောက်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။

၆။ အဆိုပါအဖြစ်မှ ရဲများအကြောင်း မည်သည်ကို သိလိုက်ရပါသနည်း။

ဥပမာ အဖြေ- ရဲများမှာ နှိပ်စက်ခြင်း ခြိမ်းခြောက်ခြင်းတို့ဖြုပြီး လိုရာကို ရယူတတ်ကြကြောင်း သိလိုက်ရပါသည်။

၇။ သင်သာ ဘွန်ဆမ်နန်း၏ နေရာတွင် ရှိပါက မည်သို့လုပ်မည်နည်း။

ကျောင်းသားများ၏ အတွေးများအတိုင်း ဖြေစေရန်။

ဘွန်ဆမ်နန်း။

ကျွန်တော် ဘယ်လူကိုမှ
မသတ်ရပါဘူးဗျာ။
သူတို့တွေက ထိပ်ဆုံးက
အရာရှိတွေပဲ။
သူတို့လုပ်ချင်တာ
လုပ်လို့ရတယ်။ အဖြူကိုလည်း
အမည်းလို့ ပြောလို့ရတယ်။

ဆွတ်ဆမ်အွန်း

ကျောင်းသားများ၏ နားလည်မှုကို စစ်ဆေးရန် အောက်ပါမေးခွန်းများမေးပါ။

၈။ ဆွတ်ဆမ်အွန်းက ထိုလူသတ်မှုနှင့် ပတ်သက်ပြီးမည်သို့ ပြောသနည်း။

အဖြေ- ဇာတ်ဝင်စကား အကွက်ကို ကြည့်ပါ။

ဆွတ်ဆမ်အွန်း။

ဘုရားရေ၊ ကျွန်တော့်ကို
သူတို့နှိပ်စက်ကြလို့ပါ။
ကျွန်တော် ဘာမှ
မသိပါဘူး။

9. What was Sok Sam Oeun's alibi?

Answer: He said he was in Phnom Penh on the day Vichea was killed, celebrating Chinese New Year with friends at a house.

10. What did the witnesses say?

Answer: The other guests were too afraid to support his alibi. One said that if he could be taken to another country and get someone to help him he would "talk a lot."

11. Why do you think that none of the witnesses were willing to support Sok Sam Oeun's alibi?

Answer: They were afraid of what the police would do to them.

12. What were three things they said they were afraid of?

Answers: See quote box.

13. Why do you think that witnesses for Born Samnang openly supported his alibi while witnesses for Sok Sam Oeun would not?

Witnesses:

"In Cambodia, if you know things, you can die."

"If I am lost, who will feed my kids?"

"They will arrest me and take me to prison."

Possible answer: Because Sok Sam Oeun's witnesses lived in the city where the police could threaten them more easily.

The only witness of the shooting

Ask the questions to check students' understanding.

14. Why did the news seller who saw the shooting not give evidence?

Answer: See quote box.

Kek Galabru (human rights advocate):

"If she comes to testify, it's to tell the truth and the truth, maybe, is not what the police like to hear."

၉။ အခင်းဖြစ်ပွားရာတွင် မရှိကြောင်း ဆွတ်ဆမ်အွန်းက မည်သို့ သက်သေပြောဆိုပါသနည်း။

အဖြေ- ဆွတ်ဆမ်အွန်းက ဗချီရာ အသတ်ခံရသည့် နေ့တွင် ဖနွမ်းပင်တွင်မရှိကြောင်း၊ အခြားမှ အိမ်တစ်အိမ်တွင် သူငယ်ချင်းများနှင့် တရုတ်နှစ်သစ်ကူးပွဲ ဆင်နွှဲနေကြောင်းပြောပါသည်။

၁၀။ မျက်မြင်သက်သေများက မည်သို့ ထွက်ဆိုကြပါသနည်း။

အဖြေ- နှစ်သစ်ကူးပွဲ အတူကျင်းပကြသူများက ဆွတ်ဆမ်အွန်းဘက်မှ ကူညီထွက်ဆိုရန် မဝံ့ရဲကြပါ။ အခြားတစ်ဦးက ၎င်းကို အခြားနိုင်ငံသို့ခေါ်သွားပြီး စောင့်ရှောက်ပေးနိုင်က အများကြီးပြောပြမည်ဟု ပြောခဲ့သည်။

၁၁။ အဘယ်ကြောင့် မည်သည့် မျက်မြင်သက်သေကမျှ ဆမ်အွန်းဘက်မှ သက်သေထွက်ရန် မဝံ့ရဲကြပါသနည်း။

အဖြေ- ရဲများက ထွက်ဆိုသူကို ရန်ပြုမည်ကို ကြောက်လန့်ကြခြင်းဖြစ်သည်။

၁၂။ မျက်မြင်သက်သေများက မည်သည်တို့ကို ကြောက်ရွံ့သည်ဟု ပြောကြပါသနည်း ။

အဖြေ- ဇာတ်ဝင်စကားပြော အကွက်ကို ကြည့်ပါ။

၁၃။ အဘယ်ကြောင့် ဆမ်နန်းသက်သေများက ပွင့်ပွင့်လင်းလင်းထွက်ဆိုရဲကြပြီး ဆမ်အွန်း၏ သက်သေများက မထွက်ဆိုရဲကြသည်ဟု ထင်ပါသနည်း။

ဥပမာ အဖြေ- ဆမ်အွန်း၏ သက်သေများက မြို့ပြနေသူများဖြစ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။

ရဲများက အလွယ်တကူ ရောက်ရှိ ခြိမ်းခြောက်လာနိုင်သောနေရာ ဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။

မျက်မြင်သက်သေများ။

ကမ္ဘောဒီးယားမှာ

ဟိုသီဒီသိ

လျှောက်သိနေရင်

သေတတ်တယ်။

ကျွန်မ ပျောက်သွားရင်

ကလေးတွေကို ဘယ်သူကျွေးထားမှာလဲ။

သူတို့ကျမကို ဖမ်းပြီး ထောင်ချလိမ့်မယ်။

တစ်ဦးတည်းသော ပစ်ခတ်မှု မျက်မြင်သက်သေ

ကျောင်းသားများ၏ နားလည်မှုကို စစ်မေးရန် အောက်ပါမေးခွန်းများမေးပါ။

၁၄။ အဘယ်ကြောင့် သတင်းစာဆိုင်ရှင်က မြင်တွေ့ခဲ့ပါလျက် သက်သေ မထွက်ခဲ့ပါသနည်း။

အဖြေ- ဇာတ်ဝင်စကား အကွက်ကို ကြည့်ပါ။

ကက် ဂါလာဘူ

(လူ့အခွင့်အရေး လှုပ်ရှားသူ)။

သူကသက်သေခံပြီး

အမှန်တွေကို လာပြောရပြီဆိုရင်

ရဲတွေမကြားချင်တဲ့ အမှန်တရား

တွေဖြစ်ချင်လည်းဖြစ်နေမှာလေ။

15. What was she afraid of?

Answer: See quote box.

16. What did she need to do before she felt safe enough to talk about what she saw?

Answer: Get political asylum in another country (Thailand).

17. Who was the man that she heard say “This work is done”?

Answer: He was a plain-clothes policeman.

What really happened?

Ask the questions to check students' understanding.

18. Why was Born Samnang noticed by the police?

Answer: Because he was stealing money from the company he worked for and his mother was worried that the company would take their house as payment. So she decided to legally disown him and gave all the necessary documents to the police to do this. Lieutenant Hun Song saw the documents related to this, and a few days after Vichea's death he asked Samnang's mother for a photo of him. This was the photo used to make the picture of Vichea's killer.

19. Why was Sok Sam Oeun noticed by the police?

Answer: A thief called Din Doeun and Sok Sam Oeun had an argument. The next day Din Doeun told Lieutenant Hun Song that Sok Sam Oeun was paying people to commit murder. This was not true, but because Hun Song heard about it just a few days before Vichea's death, Sok Sam Oeun was arrested.

20. Who was the one person who was responsible for both arrests?

Answer: Lieutenant Hun Song.

Va Sothy (news seller):

“If I talk about this and the killer is still alive then he will know who I am and can kill me.”

၁၅။ သတင်းစာဆိုင်ရှင်က ဘာကို
ကြောက်ရွံ့ခဲ့ပါသနည်း။

အဖြေ- ဇာတ်ဝင်စကား အကွက်ကို
ကြည့်ပါ။

၁၆။ ဆိုင်ရှင်က သူမြင်ခဲ့ရသည်ကို
အမှန်အတိုင်းပြောရန်
မည်သည်တို့လိုအပ်ပါသနည်း။

အဖြေ- နိုင်ငံရေး ခိုလှုံခွင့်ရယူမှု ဖြစ်ပါမည်။

၁၇။ မည်သူ့ဆီမှ ဒီကိစ္စအောင်မြင်ပြီ ဟု ပြောလိုက်ခြင်းကို သူကြားလိုက်ပါသနည်း။

အဖြေ- အရပ်ဝတ်နှင့် ရဲတစ်ဦးဆီမှ ကြားလိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။

ဖြစ်ရပ်မှန်က မည်သို့နည်း။

ကျောင်းသားများ၏ နားလည်မှုကို စစ်မေးရန် အောက်ပါမေးခွန်းများကို မေးပါ။

၁၈။ ဘွန်ဆမ်နန်းကို ရဲက အဘယ်ကြောင့် မျက်စိကျခဲ့ပါသနည်း။

အဖြေ- ဘွန်ဆမ်နန်းက ၎င်းအလုပ်လုပ်ရာ ဆေးဆိုင်မှ ငွေများခိုးယူလျက်ရှိခဲ့သည်။ ဆေးဆိုင်က နေအိမ်ကို အလျော်အဖြစ်သိမ်းမည်ကို သူ့မိခင်က စိုးရိမ်သည့်အတွက် သားဖြစ်သူနှင့် ဥပဒေအရ မပတ်သက်တော့အောင် သားအဖြစ်မှ စွန့်လွှတ်ရန် ဆုံးဖြတ်လိုက်သည်။ ထို့ကြောင့် လိုအပ်သော စာရွက်စာတမ်းများကို ရဲစခန်းသို့ တင်ပြ၍ သားအဖြစ်မှ စွန့်လွှတ်ရန် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ထိုဖိုင်များကို ဒုရဲမှူး ဟွန်ဆောင်းက တွေ့ရှိသွားသည်။ ချီဗချီရာ လုပ်ကြံခံရပြီး ရက်အနည်းငယ်အကြာတွင် ဆမ်နန်း၏ မိခင်ထံမှ ဆမ်နန်း၏ ဓါတ်ပုံကို ဟွန်ဆောင်းက တောင်းယူခဲ့သည်။ ထိုဓါတ်ပုံကို ပုံတူပြန်ဆွဲပြီး လူသတ်သမားပုံဟု ကြေညာလိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။

၁၉။ ဆွတ်ဆမ်အွန်းကို ရဲက အဘယ်ကြောင့် မျက်စိကျခဲ့ပါသနည်း။

အဖြေ- ဒင်ဒွန်း ဟူသော သူ့ခိုးတစ်ဦးနှင့် ဆွတ်ဆမ်အွန်းတို့ ကတောက်ကဆဖြစ်ခဲ့သည်။ နောက်တစ်နေ့တွင် ဒုရဲမှူး ဟွန်ဆောင်းကို ဒင်ဒွန်းက ဆွတ်ဆမ်အွန်းသည် လူသတ်သမားငှားပြီး လူသတ်မှုများကျူးလွန်နေသည်ဟု သွားတိုင်လိုက်သည်။ မှန်ကန်သော တိုင်ချက်မဟုတ်သော်လည်း ချီဗချီရာ သတ်မှုအတွက် တရားခံလိုနေချိန်တွင် တိုင်လိုက်ခြင်းကြောင့် ဆွတ်ဆမ်အွန်းက အဖမ်းခံလိုက်ရခြင်းဖြစ်သည်။

၂၀။ ဖမ်းဆီးမှုနှစ်ခုလုံးအတွက် မည်သူတွင်တာဝန်ရှိပါသလဲ။

အဖြေ- ဒုရဲမှူး ဟွန်ဆောင်း

<p>ဗာဆိုသီ (သတင်းစာဆိုင်ရှင်)။ ကျွန်မ သိတာပြောလိုက်တယ်ဆိုပါတော့။ လူသတ်သမားက ကျွန်မကို သိသွားပြီးတော့ လာသတ်မှာစိုးတယ်။</p>	
--	--

21. Why were Born Samnang and Sok Sam Oeun *really* arrested?

Possible answer: The police needed two people to accuse of killing Chea Vichea (one they can say was the shooter, one the motorbike driver). Both had recently come to the attention of Hun Song but neither one had been arrested for those things. Also, they they were normal, working people who didn't have important friends.

Extension Activities: The Courts

*Students discuss the following questions. Use the **possible answers** to guide the discussion.*

1. What problems did the suspects in the documentary face in court?

Answer: The judge did not listen to the witnesses who supported their alibi.

2. Was this a fair trial? Why/why not?

Possible answer: No. The court did not listen to all the evidence and the confession was probably made under torture; and the judge may have been influenced by.

3. What does it tell you about the court system in Cambodia at this time?

Possible answer: That the courts were more interested in achieving the government's and police's political goals than in finding and punishing the people who who were really guilty.

၄။ ဘွန်ဆမ်နန်းနှင့် ဆွတ်ဆမ်အွန်း နှစ်ဦးလုံး အဖမ်းခံရသော အကြောင်းရင်း အစစ်အမှန်မှာ အဘယ်နည်း။

ဥပမာ အဖြေ- ချီဗချီရာ သေရမှုကို အပြစ်ပုံချခံရန် တရားခံနှစ်ဦး (လူသတ်တရားခံနှင့် မော်တော်ဆိုင်ကယ်မောင်းသူ) အပူတပြင်းလိုအပ်လျက်ရှိသောကြောင့် ၎င်းတို့နှစ်ဦးကို ဖမ်းဆီးခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ တရားခံဖြစ်ရသူ နှစ်ဦးစလုံး၏ ဖိုင်တွဲများက ဟွန်ဆောင်းဆီသို့ အချိန်ကိုက်ရောက်ရှိသွားခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်။ သို့သော် ၎င်းတို့၏ မူရင်းတိုင်ချက်များကြောင့်အဖမ်းခံရခြင်းကြောင့်တော့မဟုတ်ပါ။ ထို့ပြင် ၎င်းတို့နှစ်ဦးလုံးက ပေါက်ပေါက်ရောက်ရောက်ရှိသော၊ နောက်ခံကောင်းကောင်းရှိသော၊ အထက်လူကြီးများနှင့် သိသောသူများလည်း ဟုတ်ပုံမရပေ။

နောက်ဆက်တွဲလုပ်ငန်းစဉ်များ။ တရားရုံးအဖွဲ့

အောက်ပါမေးခွန်းများကို ကျောင်းသားများအား ဆွေးနွေးကြပါစေ။ ဆွေးနွေးချက်ကို ဥပမာ အဖြေများသုံး၍ ကူညီထိန်းကျောင်းပေးပါ။

၁။ ဤမှတ်တမ်းရုပ်ရှင်မှ စွပ်စွဲခံရသူများမှာ တရားခွင်တွင် မည်သည့် ပြဿနာများရင်ဆိုင်ခဲ့ရပါသနည်း။

အဖြေ- တရားသူကြီးက နှစ်ဦးစလုံး၏ ထွက်ဆိုချက်များအတွက် မျက်မြင်သက်သေများ၏ သက်သေခံမှုများကို လျစ်လျူရှုသည်။

၂။ တရားခွင်မှာ တရားမျှတသော ကြားနာမှုတစ်ခုဖြစ်ပါသလား။

ဥပမာ အဖြေ- မဟုတ်ပါ။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် တရားရုံးက သက်သေများအားလုံးကို ညီတူညီမျှ ကြားနာ အသိအမှတ်ပြုမှုမရှိသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် ဝန်ခံချက်ကလည်း နှိပ်စက် ခြိမ်းခြောက်ခံရချိန်တွင် လက်မှတ်ထိုးသော ဝန်ခံချက်ဖြစ်နေသည်။

၃။ ကမ္ဘောဒီးယားမှ တရားရေးစနစ်ကို ယခု မည်သို့ ကောက်ချက်ချနိုင်ပါသနည်း။

ဥပမာ အဖြေ- ကမ္ဘောဒီးယား၏ တရားရေးစနစ်မှာ အပြစ်ရှိသူကို ဖော်ထုတ် အပြစ်ပေးရန်ထက် အစိုးရနှင့် ရဲများ၏ နိုင်ငံရေးအကျိုးအမြတ်ကိုပို၍ အာရုံစိုက် ဖော်ဆောင်နေသည်ဟု ပြောနိုင်ပါသည်။

4. The Law (35:02-46:31)

IMPORTANT IDEAS

the law: all the laws in a country.

police intimidation: when the police use their power to make people so afraid that they do whatever the police tell them to do.

Key Words

testify (v): to say what you saw or heard (give evidence) in court

lieutenant (n): a kind of higher-level police officer

baton (n): a heavy stick used to beat people

prevent (v): to stop something from happening

enforce (v): to make sure that something happens

examine (v): to look at something very carefully

release (v): to set free

threaten (v): to warn someone that they will be hurt if they don't do what you say

disappear (v): to go away without explanation

investigation (n): looking at all the evidence to work out the truth about a situation

institution (n): an organisation or other structure that is an important part of the country, such as the media or the police

police investigation (n): the work done to find out who committed a crime

incompetent (adj): not having the ability to do something well

consider (v): to think about something

Before you watch

Discuss the question and tell the students to think about the question while they watch the film. Discuss again after watching if necessary.

Why do we need police?

Possible answer: To prevent conflict, enforce laws, and keep people safe.

၄။ ဥပဒေ (၃၅:၀၂-၄၆:၃၁)

သိထားရမည့် အရေးပါသော အယူအဆ/အဓိပ္ပါယ်များ

ဥပဒေ။ ။ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ ဥပဒေ၊ စည်းမျဉ်းများ အားလုံးကို ဆိုလိုသည်။
ရဲက ခြိမ်းခြောက်အကြပ်ကိုင်ခြင်း။ ။ ရဲက ၎င်းတို့၏ အာဏာလုပ်ပိုင်ခွင့်ကို အသုံးပြုခြိမ်းခြောက်ပြီး တစ်စုံတစ်ဦးကို ၎င်းတို့ပြုလုပ်စေလိုသည့်အတိုင်း လုပ်ဆောင်စေခြင်းကို ခေါ်ပါသည်။

မှတ်တမ်းရုပ်ရှင်ကို မကြည့်မီ

ကျောင်းသားများကို ရုပ်ရှင်မကြည့်မီတွင် အောက်ပါမေးခွန်းကို ရုပ်ရှင်ကြည့်ရင်း စဉ်းစားထားရန် ပြောပါ။ လိုအပ်ပါက ရုပ်ရှင်ကြည့်အပြီးတွင်လည်း ထပ်မံမေးပြီးဆွေးနွေးပါ။

ရဲတပ်ဖွဲ့လိုအပ်ပါသလား။

ဥပမာ အဖြေများ- ပဋိပက္ခများကို ကာကွယ်ရန်၊ ဥပဒေစိုးမိုးရေးဆောင်ရွက်ရန်၊ လူအများကို စောင့်ရှောက်ရန်။

Who has the guns?

Read out the following quote and discuss the question.

1. What do you think the speaker means in the quote?

Possible answer: He is saying that ordinary people do not have the ability to kill people easily and that if someone is killed for political reasons, it is likely that the police or military are responsible.

Ngun Soa (former Deputy Chief, Phnom Penh Police):

"In Cambodia, when you want to kill someone, you look for people who have guns. You and I don't have the guns. So who has the guns in Cambodia? The police, the military people, etc."

How did the police hide the truth?

Read out the quote box and discuss the following questions.

2. Why did the police visit this woman's house?

Possible answer: To threaten her into keeping quiet about what she saw.

3. What does this tell you about these police officers?

Possible answer: That they use their power to prevent the truth from coming out.

Nguyen Thi Ngoeun (mother of Samnang's girlfriend):

"Four or five policemen arrived at my house. One of them was a high-ranking official. He said, 'if you do not do what I tell you, then I will make problems for your family and Born Samnang won't be released'... He only threatened me because I know this stuff is true."

ဘယ်သူ့မှာ သေနတ်ရှိသလဲ။

အောက်ပါ ဇာတ်ဝင်စကားများကို ဖတ်ပြပြီး မေးခွန်းများကိုဆွေးနွေးပါ။

၁။ တစ်ဖက်ပါ စကားက ဘာကိုဆိုလိုသည်ဟုထင်ပါသနည်း။

ဥပမာ အဖြေ-

ထိုသူဆိုလိုသည်မှာ
သာမန်လူများက အလွယ်တကူ
လမူသတ်နိုင်ကြောင်း၊ နိုင်ငံရေး
ရည်ရွယ်ချက်အရ အသတ်ခံရ
သည်ဆိုပါက ရဲ (သို့မဟုတ်)
စစ်တပ်ကြောင့်
ဖြစ်နိုင်ချေရှိသည်ဟု
ဆိုလိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။

နအွန်းဆိုအာ (ဒုရဲမှူးဟောင်း)။

ဖန္ဒမ်းပင် ရဲတပ်ဖွဲ့)။ ကမ္ဘောဒီးယားမှာ
လူသတ်မယ့်သူက သေနတ်ရှိတဲ့သူဆီမှာ
အကူအညီတောင်းရမှာ ခင်ဗျားရော
ကျွန်တော့်မှာရော သေနတ်မရှိဘူးနော်။
ဒါဆို ဒီနိုင်ငံမှာ ဘယ်သူ
သေနတ်ကိုင်နိုင်လဲ။ ရဲ၊ စစ်တပ်
အစရှိသဖြင့်ပေါ့။

ဖြစ်ရပ်မှန်ကို ရဲက မည်သို့ဖုံးကွယ်ခဲ့ပါသနည်း။

အောက်ပါ ဇာတ်ဝင်စကားများကို ဖတ်ပြပြီး မေးမြန်းဆွေးနွေးပါ။

၂။ ထိုအမျိုးသမီး၏ အိမ်ကို
ရဲများအဘယ်ကြောင့်
သွားခဲ့ပါသနည်း။

ဥပမာ အဖြေ-

သိထား၊မြင်ထားသည်များကို
ထုတ်မပြောအောင်
ခြိမ်းခြောက်ပြောဆိုရန်
သွားခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

၃။ ထိုလုပ်ရပ်က

ရဲအရာရှိများအကြောင်း

မည်သည်ကို ဖော်ပြသနည်း။

ဥပမာ အဖြေ- အမှန်တရားကို ဖုံးကွယ်ရန် လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို အသုံးပြုကြကြောင်း။

ငယင် သီ ငိုအွန်း (ဆမ်နန်းချစ်သူ၏

မိခင်)။ ကျွန်မအိမ်ကို ရဲ
လေးငါးယောက်လောက်
ရောက်လာတယ်။ တစ်ယောက် က
ရာထူးကြီးကြီးထဲကပဲ။ သူခိုင်းတဲ့
အတိုင်းမလုပ်ရင်တဲ့ ကျွန်မမိသားစုက
ကျွန်မကြောင့် ဒုက္ခရောက်ရလိမ့်မယ်
တဲ့...ဆမ်နန်းလဲလွတ်မှာမဟုတ်တော့ဘူးတဲ့။ ... သူက
လာခြိမ်းခြောက်မှာပေါ့။ ဒီက အမှန်ကို သိနေတာကိုး။

4. Who was the police officer that came to the woman's house?

Use the quote box to help the students answer the question.

Vien Thi Hong (Samnang's girlfriend):

"This is the guy who told me. He said if I say this, my family will be okay. If I don't, my family will disappear."

Lieutenant Hun Song:

The man who arrested both
Born Samnang and Sok
Sam Oeun.

5. Who does he work for?

Answer: Deputy Police Chief Heng Pov, who had led the Vichea investigation from the beginning.

**Heng
Pov**

6. Who is the most powerful police officer in Cambodia?

Answer: Four-star general Hok Lundy.

**Hok
Lundy**

7. Who does he work for?

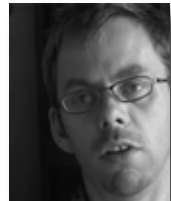
Answer: Only the prime minister, Hun Sen.

THE JUDICIARY

Read out the quote boxes and discuss the questions with the class. Use the **possible answers** to guide the discussion.

Henrik Alffram (former UN consultant):

"[The judiciary] is the institution that people have the least trust in and it's considered to be the most corrupt...it is characterised by a high level of incompetence, very poorly trained and educated judges. Many have not even finished high school, have no legal training."

၄။ ထိုအမျိုးသမီး၏ အိမ်ကို သွားခဲ့သည် ရဲအရာရှိမှာ မည်သူနည်း။

ကျောင်းသားများကို ဇာတ်ဝင်စကားများကို သုံးပြီး ဖြေဆိုစေပါ။

ဗီယင်သီဟောင်း (ဆမ်နန်း၏ ချစ်သူ)။ ကျွန်မကို လာပြောသွားတာ သူပဲ။ သူပြောခိုင်းတာကို ပြောမှ ကျွန်မ မိသားစု အဆင်ပြေလိမ့်မယ်တဲ့။ မဟုတ်ရင် ကျွန်မ မိသားစု အစပျောက် သွားလိမ့်မယ်တဲ့။

ဒုရဲမှူး ဟွန်ဆောင်း။ ဘွန်ဆမ်နန်းနှင့် ဆွတ်ဆမ်အွန်းတို့ကို တာဝန်ယူဖမ်းဆီးသူ။

၅။ ဒုရဲမှူးဟွန်ဆောင်းက မည်သူ့အတွက် အလုပ်လုပ်ခြင်းဖြစ်သနည်း။

အဖြေ- ဗချီရာ သေဆုံးမှုကို အစမှ တာဝန်ယူစုံစမ်းသူ ဒုရဲချုပ်ဟန်ပေါ့။

၆။ ကမ္ဘောဒီးယားတွင် သြဇာအာဏာအရှိဆုံး ရဲအရာရှိမှာ မည်သူနည်း။

အဖြေ- ကြယ်လေးပွင့် ဗိုလ်ချုပ် ဟွတ်လန်ဒီ။

၇။ ၎င်းက မည်သူ့အတွက် အလုပ်လုပ်ပါသနည်း။

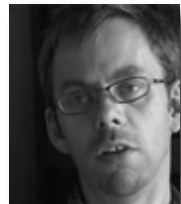
အဖြေ- ဝန်ကြီးချုပ် ဟန်ဆန်းအတွက်သာဖြစ်သည်။

တရားစီရင်ရေး

ဇာတ်ဝင်စကားများကို ဖတ်ပြပြီး မေးခွန်းများကို အတန်းလိုက်ဆွေးနွေးပါ။ ဖြစ်နိုင်သော အဖြေများသုံးပြီး ဆွေးနွေးချက်များကို လမ်းညွှန်ပေးပါ။

ဟန်းနရစ် အယ်ဖရန် (ကုလ သမဂ္ဂမှ အကြံပေးဟောင်း)။

အစိုးရ အဖွဲ့အစည်း အားလုံးထဲမှာ ရဲအဖွဲ့ကို လူတွေ အယုံအကြည်အမဲ့ဆုံး ဖြစ်ပါတယ်။ အကျင့်ပျက်မှု များဆုံးဖြစ်တဲ့နေရာလို့လဲ ယူဆရပါတယ်။ တရားရေးနဲ့ပတ်သက်ရင်လည်း အရည်အချင်းမရှိတဲ့အပြင် ကျွမ်းကျင်လိမ္မာမှု လေ့လာမှု လုံးဝမရှိတဲ့ တရားသူကြီးတွေပဲ ရှိပါတယ်။ တချို့ဆိုရင် အထက်တန်းတောင် မအောင်ဘူး။ ဥပဒေကိုလည်း လေ့လာဖူးတာ မဟုတ်ပါဘူး။

8. What are the causes and effects of the corrupt legal system in the film?

Possible answers – causes:

- Weak and badly educated lawyers and judges.
- Courts and judges are completely controlled by the government.
- The former dictatorship (Khmer Rouge) has destroyed education, civil society and the law. Quote: “in 1982, only ten legally educated people survived in Cambodia.”

Possible answers – effects:

- No one trusts or respects the law.
- Intimidation and bullying of the people by the police and courts.
- Working for a long time in the same job means that government and legal workers have made strong relationships with each other and use these to create and hide corruption.
- No powerful people want to change the system because it would mean that they will be punished for what they have done in the past.

9. Are these causes and effects the same in your country? How are they different?

Students answers based on their own knowledge and experience.

Corruption in the courts

Ask the questions and discuss the answers.

10. Who has the most power to control the courts?

Answer: Om Yentieng, the prime minister’s adviser and also the head of the Cambodian Human Rights Committee.

11. What happens to judges who make their own decisions?

Answer: They could be killed.

၈။ ဤမှတ်တမ်းရုပ်ရှင်တွင်ပါသော တရားရေး စနစ်အတွင်းမှ အကြောင်းအရင်းခံများ အကျိုးသက်ရောက်မှုများမှာ အဘယ်နည်း။

ဥပမာ အဖြေများ- အကြောင်းအရင်းများ။

- ပညာမတတ်သော ညံ့ဖျင်းသည့် ရှေ့နေများနှင့် တရားသူကြီးများ။
- တရားရုံးများနှင့် တရားသူကြီးများကို အစိုးရကသာ အပြည့်အဝ ထိန်းချုပ်ထားခြင်း။
- ခမာနီများလက်ထက်တွင် ခမာနီများက ပညာရေး၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်းနှင့် ဥပဒေများကို ရိုက်ချိုးဖျက်ဆီးခဲ့ခြင်း။

ရုပ်ရှင်မှ ပြောစကားတစ်ခုမှာ ‘အဲဒီအချိန်တုန်းက ၁၉၈၂ ဝန်းကျင်လောက်ကပေါ့။ ကမ္ဘောဒီးယားမှာ ဥပဒေကျွမ်းကျင်သူ ၁၀ ယောက်ပဲ အသက်ရှင် ကျန်ရစ်တယ်’။

ဥပမာ အဖြေများ- အကျိုးသက်ရောက်မှုများ။

- ဥပဒေကိုမည်သူမျှ ယုံကြည်စိတ်ချခြင်း လေးစားခြင်းမရှိ
- ရဲနှင့် တရားရုံးက လူအများကို ခြိမ်းခြောက် အနိုင်ကျင့်ခြင်း
- တစ်နေရာတည်းတွင် အစိုးရနှင့် တရားရေးတို့အချိန်ကြာမြင့်စွာ တွဲလုပ်ခြင်းကြောင့် ပတ်သက်မှုပိုကြီးမားလာပြီး ပတ်သက်ရာ ပတ်သက်ကြောင်းများကို အသုံးပြုကာ အကျင့်ပျက်မှုများ ကျူးလွန်ခြင်း၊ ဖုံးကွယ်ပေးကြခြင်း
- အာဏာရှိနေသူများကလည်း စနစ်ကို ပြောင်းလဲရန် မကြိုးစားကြ။ စနစ်ပြောင်းပါကလည်း ၎င်းတို့ လုပ်ခဲ့သည့် အပြစ်များကို ပြန်ပေးဆပ်ရန်သာရှိသည်။

၉။ ထို အကြောင်းအရာများ အကျိုးသက်ရောက်မှုများကို ကျောင်းသားများ၏နိုင်ငံတွင်လည်း တွေ့နိုင်ပါသလား။ မည်သို့ မတူကွဲပြားကြပါသနည်း။

ကျောင်းသားများက သိထားကြိုထားသည်များအရ ဖြေကြားရန်။

တရားရုံးများ၏ အကျင့်ပျက် ခြစားခြင်း

ကျောင်းသားများကို အောက်ပါမေးခွန်းများမေးပြီး အဖြေများကို ဆွေးနွေးစေပါ။

၁၀။ မည်သူက တရားရုံးများကို အလွှမ်းမိုးဆုံးဖြစ်သနည်း။

အဖြေ- ဝန်ကြမ်းချုပ်၏ အကြံပေး နှင့် ကမ္ဘောဒီးယား လူ့အခွင့်အရေး ကော်မီတီဥက္ကဋ္ဌ ဥမြရမ်တိုင်း။

၁၁။ မိမိကိုယ်ပိုင် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမိသော တရားသူကြီးများ မည်သို့ဖြစ်သွားနိုင်ပါသနည်း။

အဖြေ- အသတ်ခံရသည်အထိ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

ဥမြရမ်တိုင်း

12. Why is it important that the judges are independent from the government?

Possible answer: So that judges can make decisions based on evidence rather than on what the government wants the decision to be, and that the government cannot commit crimes without being punished.

Extension Activities: The Police

Students discuss the following questions.

1. Who should the police work for?

Possible answer: The people.

2. Who do you think the Cambodian police *really* work for?

Read out the examples and ask the question. Discuss students' answers.

- “In 2007, a strike by female workers at the Fortune Garment Woolen Knitting Company was beaten down by armed police with electric batons and tear gas”
- “In 2009, 1000 garment workers from the Sang Wu Factory who were on strike to get the factory owner to respect Cambodian Labour Law. The strike ended when they were attacked by armed police”
- “In 2010, 40 workers from the Jin Chan garment factory were protesting because their salary had not been paid for three months. They were attacked by local police.”

Possible answer: Business owners and politicians.

3. Who do the police work for in your country?

Answers based on students opinions.

၁၂။ တရားသူကြီးများအနေနှင့် အစိုးရ၏ ထိန်းချုပ်လွှမ်းမိုးခံရမှု အဘယ့်ကြောင့် ကင်းသင့်သည်ဟုထင်ပါသနည်း။

ဥပမာ အဖြေ- လွှမ်းမိုးခံရမှုကင်းမှသာ တရားသူကြီးအနေဖြင့် တရားစီရင်ချက်များမှာ အစိုးရ၏ ဆန္ဒအပေါ် အခြေမခံဘဲ သက်သေများ ထွက်ဆိုချက်အပေါ်အခြေခံပြီး မှန်ကန်သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များ ကို ချနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။

နောက်ဆက်တွဲလုပ်ငန်းစဉ်များ။ ရဲအဖွဲ့

ကျောင်းသားများကို အောက်ပါမေးခွန်းများ ဆွေးနွေးပါစေ။

၁။ ရဲအဖွဲ့သည် မည်သူတို့အတွက် အလုပ်လုပ်ရမည်နည်း။

ဥပမာ အဖြေ- ပြည်သူလူထု

၂။ ကမ္ဘောဒီးယားရဲများသည် မည်သူတို့အတွက် အမှန်တကယ် အလုပ်လုပ်နေသည်ဟု ထင်ပါသနည်း။

အောက်ပါဥပမာများကို ဖတ်ပြပြီး ကျောင်းသားများ၏ အဖြေများကို ဆွေးနွေးပါ။

- ၂၀၀၇ တွင် ဖော်ကျူးနံ အထည်အလိပ်နှင့် သိုးမွေးကုမ္ပဏီမှ အလုပ်သမားများ ဆန္ဒပြခြင်းကို လက်နက်ကိုင်ရဲများက လျှပ်စစ်တုတ်များနှင့် ရိုက်နှက်ခြင်း၊ မျက်ရည်ယိုဗုံးများနှင့် နှိမ်နင်းခြင်းတို့ ပြုခဲ့သည်။
- ၂၀၀၉ခုနှစ်တွင် ဆန်ဂူး စက်ရုံမှ အလုပ်သမား ၁၀၀၀ က စက်ရုံပိုင်ရှင်ကို အလုပ်သမား ဥပဒေကို လေးစားလိုက်နာရန် ဆန္ဒပြရာတွင် လက်နက်ကိုင်ရဲများက လာရောက် တိုက်ခိုက် နှိမ်နင်းခံရခြင်းနှင့် အဆုံးသတ်ခဲ့သည်။
- ၂၀၁၀တွင် ဂျင်ချန်း အထည်အလိပ်စက်ရုံမှ အလုပ်သမား ၄၀ က လစာ သုံးလစာ မရရှိသေး၍ ဆန္ဒပြရာ နယ်မြေရဲများမှ လာရောက် နှိမ်နင်းခဲ့သည်။

ဥပမာ အဖြေ- စီးပွားရေး လုပ်ငန်းရှင်များနှင့် နိုင်ငံရေး သမားများအတွက်သာ

၃။ မိမိတို့ နိုင်ငံတွင် ရဲများက မည်သူတို့အတွက် အမှန်တကယ် အလုပ်လုပ်နေခြင်း ဖြစ်ပါသနည်း။

ကျောင်းသားများ၏ ထင်မြင်ချက်များကို ဖြေကြားရန်။

5. Why was Chea Vichea killed? (46:31-55:27)

IMPORTANT IDEAS

investment: buying part of a company in exchange for a part of the profits that the company makes

unskilled labour: work that can be done without training or education

civil society: non-government organisations that provide services to their community

Key Words

clear cut (adj): easy to understand

stubborn (adj): not wanting to change your opinions or decisions

exports (n): the things that a country sells to other countries

import (n): the things that a country buys from other countries

fire (v): to tell a worker that they have to leave their job

violate (v): to abuse or damage something that belongs to someone else

The Free Trade Union Of Workers Of The Kingdom Of Cambodia

(FTUWKC) (n): the trade union that Chea Vichea was president of.

Before you watch

Ask students if they have any questions or if there is anything they don't understand.

Guiding question: Who *really* killed Chea Vichea?

WEB LINK

To read recent news about the the story and the film go to:

- <http://blog.whokilledcheavichea.com/>
- <http://www.facebook.com/whokilledcheavichea>

၅။ ချီဗချီရာ အဘယ့်ကြောင့် လုပ်ကြံခံခဲ့ရပါသလဲ။ (၄၆:၃၁-၅၅:၂၇)

သိထားရမည့် အရေးပါသော အယူအဆ/အဓိပ္ပါယ်များ

ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု။ ကုမ္ပဏီတစ်ခုမှ ရရှိသည့် အကျိုးအမြတ်တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းကို ရယူခံစားရန် ထိုကုမ္ပဏီ၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသ ကို ဝယ်ယူခြင်း။

ကျွမ်းကျင်မှုမဲ့လုပ်အား။ (ကာယလုပ်အားစသည့်) ပညာရပ်၊ ကျွမ်းကျင်မှု စသည်တို့မရှိဘဲ လုပ်ကိုင်နိုင်သော အလုပ်များ။

လူမှု အဖွဲ့အစည်း။ လူထုရပ်ရွာအတွက် အရေးပါသော အကူအညီများ ဝန်ဆောင်မှုများပေးသော (အစိုးရမဟုတ်သည့်) အဖွဲ့အစည်းများကို ခေါ်ခြင်း ဖြစ်သည်။

မှတ်တမ်းရုပ်ရှင်မကြည့်မီ

ကျောင်းသားများကို သိလိုသည်များ မရှင်းလင်းသည်များမေးခွင့်ပေးပါ။

ဦးတည်မေးခွန်း ။ ချီဗချီရာ ကို အမှန်တကယ် လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်သူ မည်သူနည်း။

အင်တာနက် စာမျက်နှာ လိပ်စာ

သတင်းများနှင့် ဤမှတ်တမ်းရုပ်ရှင်အကြောင်းကို ထပ်မံဖတ်ရှုရန် အောက်ပါလိပ်စာတို့ကို သွားရောက်ဖတ်ရှုနိုင်သည်။

- <http://blog.whokilledcheavichea.com/>
- <http://www.facebook.com/whokilledcheavichea>

Was he killed as a threat?

Read out the following text and discuss the questions.

In the years after Chea Vichea was killed, two other trade union leaders were also killed in almost the same way. In May 2004 Ros Sovannarith, the FTUWKC President at the Trinunggal Komara factory, was murdered by two men on a motorbike. Hy Vuthy, the FTUWKC president at the Suntex garment factory was shot dead by two men on a motorbike on February 24, 2007. Vuthy had received telephone death threats three months before.

1. What are the similarities between the killing of these men and the death of Chea Vichea?

Answer: All three were FTUWKC union leaders, all three were killed by two men on motorbikes, and both Vuthy and Vichea received death threats before their murders.

2. What do you think is the effect of these killings on workers in these, and other, factories in Cambodia?

Possible answer: It makes other workers too afraid to try and change the working conditions in their factories.

3. Who would benefit from these killings?

Possible answer: The government and business owners.

ဗချီရာသည် ရန်စွယ်တစ်ခု အနေနှင့် ရှင်းလင်းခံရခြင်း ဖြစ်ပါသလား။

အောက်ပါ စာသားကို ဖတ်ပြပြီး မေးခွန်းကို မေးမြန်းဆွေးနွေးပါ။

ချီဗချီရာ လုပ်ကြံခံရသောနှစ်အတွင်းတွင် အခြား အလုပ်သမားခေါင်းဆောင်နှစ်ဦးလည်း ထိုပုံစံအတိုင်း လုပ်ကြံခံခဲ့ရသည်။ ၂၀၀၄ မေလ တွင် ထရီနန်ဂယ် ကိုမာရာ စက်ရုံမှ ရှောင်ဆိုဗန်နာရစ်သ် ဟုခေါ်သော အလုပ်သမားခေါင်းဆောင်ကို ဆိုင်ကယ်တစ်စီးနှင့် လူနှစ်ယောက်က သတ်ဖြတ်သွားသည်။ ၂၀၀၇ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ ၂၄ရက်နေ့တွင် ဟန်းတက်စ် အထည်အလိပ်စက်ရုံမှ ဟိုင်ဗတ်သီ ဟူသည့် အလုပ်သမား ခေါင်းဆောင်ကိုလည်း ဆိုင်ကယ်နှင့် လူနှစ်ဦးမှ ပစ်သတ်သွားကြသည်။ ဟိုင်ဗတ်သီမသေခင် သုံးလခန့်က တယ်လီဖုန်းမှသတ်ပစ်မည်ဟူသော ခြိမ်းခြောက်စာကို လက်ခံရရှိခဲ့သည်။

၁။ အဆိုပါလူများကို သတ်ဖြတ်ခြင်းနှင့် ချီဗချီရာ အသတ်ခံရခြင်းတို့တွင် မည်သည်တို့ တူညီကြပါသနည်း။

အဖြေ- အားလုံးမှာ အလုပ်သမား ခေါင်းဆောင်များဖြစ်သည်။ အားလုံးကို ဆိုင်ကယ်ပေါ်မှ လူနှစ်ဦးက ပစ်သတ်သွားကြသည်ခြင်းတူသည်။ ဗတ်သီနှင့် ဗချီရာတို့ မသေခင် ခြိမ်းခြောက်စာများရရှိကြသည်။

၂။ အဆိုပါ အလုပ်သမားခေါင်းဆောင်များ အသတ်ခံရခြင်းသည် ကမ္ဘောဒီးယား၏ အခြားစက်ရုံများမှ အလုပ်သမားများအပေါ် မည်သည့် အကျိုးသက်ရောက်မှုတို့ရှိမည်နည်း။

အဖြေ- အခြားစက်ရုံများမှ အလုပ်သမားများအနေနှင့် လုပ်ငန်းခွင်အခြေအနေများပြောင်းလဲရန် တောင်းဆိုခြင်းများ စသည်တို့ပြုလုပ်ရန် ကြောက်ရွံ့သွားစေပါသည်။

၃။ ထိုသတ်ဖြတ်မှုများကြောင့် မည်သူတို့ အကျိုးအမြတ်ရရှိမည်နည်း။

ဥပမာ အဖြေ- အစိုးရနှင့် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းရှင်များ။

Was he killed for political reasons?

Read out the quote boxes before discussing the questions.

Sam Rainsy:

"Maybe they want to send a message to another leader... Sometimes they don't dare to kill the main target. They kill secondary target."

Son Chhay (Member of Parliament):

"So this message is clear cut. Stop being stubborn. Accept Hun Sen, take what we give you and produce a new government."

- 4. Who do you think was the "main target" that Sam Rainsy talks about? Why do you think they would be targeted?**

Possible answer: The Sam Rainsy Party and Funcinpec politicians.

- 5. How did the political deadlock come to an end?**

Possible answer: Prince Ranariddh stopped working with Sam Rainsy and joined Hun Sen in a new two-party coalition government. On July 15, 2004, Hun Sen was made prime minister again.

- 6. Who benefited politically from the death of Chea Vichea?**

Answer: Hun Sen and CPP.

ဗချီရာသည် နိုင်ငံရေး ရည်ရွယ်ချက်များကြောင့် အသတ်ခံရခြင်း ဖြစ်ပါသလား။

အောက်ပါ ဇာတ်ဝင်စကားများကို ဖတ်ပြပါ။ ပြီးနောက် မေးခွန်းများကို ဆွေးနွေးပါ။

ဆမ်ရန်ဇီ။ သူတို့တွေက တခြားခေါင်းဆောင် တစ်ယောက်ယောက်ကို သတိပေးချင်တာဖြစ်နိုင်တယ်။ တစ်ခါတလေ သူတို့က တကယ့် ပစ်မှတ်အစစ်ကို မသတ်ရဲကြဘူးလေ။ ဒီတော့ ဒုတိယ ပစ်မှတ်ကို သတ်ကြတာပါ။

ဆွန်ချေ (ပါလီမန်အမတ်)။ ဒီတော့ သတိပေးချက်က ရှင်းပါတယ်။ ခါင်းမမာနဲ့။ ဟန်ဆန်းကို လက်ခံပါ။ ပေးတာကိုယူလိုက်ပြီးတော့ အစိုးရအဖွဲ့လေး ပေါ်လာအောင် ကူညီလိုက် ဆိုတာပဲဖြစ်ပါတယ်။

၄။ ဆမ်ရန်ဇီပြောသော အဓိက ပစ်မှတ်ဆိုသည်မှာ မည်သူတို့ဖြစ်ပါသနည်း။ အဘယ်ကြောင့် ၎င်းတို့ကို အဓိက ပစ်မှတ်အဖြစ် သတ်မှတ်ကြပါသနည်း။

ဥပမာ အဖြေ- ဟန်ဆန်း၏ ပါတီနှင့် မပူးပေါင်းဘဲတင်းခံနေသော ဆမ်ရန်ဇီပါတီနှင့် ဖူစင်ပက် ပါတီမှ နိုင်ငံရေးသမားများ။

၅။ နိုင်ငံရေး တိုးမရ ဆုတ်မရအခြေအနေ ကို မည်သို့ အဆုံးသတ်သွားပါသနည်း။

ဥပမာ အဖြေ- မင်းသား ရာနာရလ်က ဆမ်ရန်ဇီပါတီနှင့် လက်တွဲဖြုတ်ပြီး ဟန်ဆန်း၏ ပါတီနှင့် နှစ်ပါတီ ညွှန်ပေါင်း အစိုးရဖွဲ့ရန် ပူးပေါင်းလိုက်သည်။ ၂၀၀၄ ခုနှစ် ဇူလိုင် ၁၅ တွင် ဟန်ဆန်းကို ဝန်ကြီးချုပ်အဖြစ်ထပ်မံတင်မြှောက်လိုက်ကြသည်။

၆။ ချီဗချီရာ သေဆုံးခြင်းတွင် မည်သူတို့ နိုင်ငံရေးအရ အမြတ်ရရှိခဲ့သနည်း။

အဖြေ- ဟန်ဆန်းနှင့် စီပီပီ။

Was he killed because of money?

Read out the following facts to the class and discuss the questions. Use the possible answers to guide the discussion.

- During the 1990s Cambodia opened up its economy to foreign investment.
- Many foreign investors wanted to do business in Cambodia because of all of the cheap, unskilled labour.
- Exports grew from nothing in 1994 to \$1.9 billion in 2004.
- Two-thirds of garment sales are to the United States, and most of the rest to the European Union.
- The US spent 9% of its garment import money on business with Cambodia in 2002, 12% in 2003 and 14% in 2004.
- Because the government and businesses wanted to continue to attract foreign investors, they wanted to make sure that the labour stayed cheap by making sure that costs (wages, safety equipment, holiday pay, etc.) stayed low in the factories.

7. What do you think the government and business owners did to make sure that costs stayed low?

Possible answers: They threatened unionists and other workers, cheated them with short contracts, lied about the conditions in the factory, etc.

8. What problems do you think workers would face if they tried to tell people about the conditions in garment factories?

Possible answer: Cambodian workers don't want talk about on their conditions of work because they are afraid that they will be fired. Many of the workers have no opportunity for other employment because no other garment factory will want a worker who says bad things about the conditions.

ချီဗချီရာကို ငွေကြေးကြောင့် သတ်ခြင်းဖြစ်ပါသလား။

အောက်ပါအချက်အလက်များကို ဖတ်ပြပြီး မေးခွန်းကို ဆွေးနွေးပါ။ ဖြစ်နိုင်သည့်အဖြေများကို အသုံးပြုပြီး ဆွေးနွေးချက်များကို ကူညီပံ့ပိုးပေးပါ။

- ၁၉၉၀ ခုနှစ်များအတွင်းတွင် ကမ္ဘောဒီးယားက နိုင်ငံစီးပွားရေးတွင် နိုင်ငံခြား ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုကို လက်ခံခဲ့သည်။
- နိုင်ငံခြားရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများက ကမ္ဘောဒီးယားတွင် လုပ်ငန်းများလုပ်ကိုင်လိုကြသည်။ ဈေးပေါသော ကာယလုပ်အားများစွာကို ရနိုင်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။
- ၁၉၉၄ တွင် တင်ပို့မှုတန်ဖိုး လုံးဝမရှိရာမှ ၂၀၀၄ တွင် တင်ပို့မှုမှ ၀င်ငွေ ဒေါ်လာသန်းပေါင်း ၁၉၀၀ အထိ မြင့်တက်လာခဲ့သည်။
- အထည်အလိပ်လုပ်ငန်းမှ တင်ပို့မှု သုံးပုံနှစ်ပုံမှာ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုသို့ဖြစ်ပြီး ကျန်သည့် အားလုံးနီးပါးမှာ ဥရောပ နိုင်ငံများသို့တင်ပို့ခြင်းဖြစ်သည်။
- ၂၀၀၂ တွင် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုကို အထည်အလိပ်တင်သွင်းမှုအားလုံး၏ ၉%မှာ ကမ္ဘောဒီးယားမှ ဖြစ်သည်။ ၂၀၀၃ တွင် ၁၂% ဖြစ်လာပြီး ၂၀၀၄ တွင် ၁၄%အထိ တိုးတက်လာခဲ့သည်။
- အစိုးရနှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းရှင်များက နိုင်ငံခြားရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများကို ဆက်လက်ဆွဲဆောင်နိုင်ရန် ကုန်ကျစရိတ် ဈေးနည်းသက်သာအောင်လုပ်ထားကြသည်။ ထိုသို့ဈေးနည်းသက်သာစေရန် အလုပ်သမားလစာ၊ အန္တရာယ်ကာကွယ်သည့် ပစ္စည်းကိရိယာများ၊ ပိတ်ရက်လစာများ စသည်တို့တွင် ချွေတာထားခြင်းဖြစ်သည်။

၇။ အစိုးရနှင့် စီးပွားရေးသမားများက ကုန်ကျစရိတ်များသက်သာအောင် မည်သို့ ပြုလုပ်ထားပါသနည်း။

ဥပမာ အဖြေများ- အလုပ်သမားအသင်းဝင်များ အခြားအလုပ်သမားများကို ခြိမ်းခြောက်ခြင်း၊ ကာလတို စာချုပ်များသာချုပ်ပြီး သတ်မှတ်ချက်များကို ရှောင်ရှားခြင်း၊ စက်ရုံမှ လုပ်ငန်းခွင် အခြေအနေများကိုလိမ်ညာခြင်း၊ စသည်တို့ဖြစ်သည်။

၈။ အထည်အလိပ် ကုမ္ပဏီများမှ အလုပ်သမားများက လုပ်ငန်းခွင်အခြေအနေများကို လူအများသိရန် ထုတ်ဖော်ပြောပါက မည်သည့်ပြဿနာများ ဖြစ်ပေါ်လာမည်ထင်ပါသနည်း။

ဥပမာ အဖြေ- ကမ္ဘောဒီးယား အလုပ်သမားများက သူတို့၏ အလုပ်လုပ်ရသည့် အခြေအနေများကို များသောအားဖြင့် မပြောလိုကြပါ။ အလုပ်ဖြုတ်ခံရမည်ကို ကြောက်ကြသည်။ အလုပ်ထုတ်ခံရလျှင် အခြားနေရာများတွင်လည်း အလုပ်ရရှိရန်မလွယ်ပါ။ အလုပ်လုပ်ရသည့် အခြေအနေအကြောင်း မကောင်းသည်များကို ထုတ်ဖော်ပြောတတ်သည်ဟု နာမည်ထွက်သွားလျှင် မည်သူမျှခန့်ချင်မည်မဟုတ်သောကြောင့်ဖြစ်သည်။

The world's response

Read out the quote box and ask the questions.

- 9. The United States and European Union are the biggest trade partners with the Cambodian**

garment industry. How do you think this might have affected the statements made by the US and British ambassadors mentioned in the documentary?

Sam Rainsy:

The international community has other, bigger concerns.

Chea Mony (Chea Vichea's Brother):

"This is a government that's corrupt, that murders people, violates human rights, and the U.S. embassy says that human rights have improved."

Possible answer: The embassy might say that the situation is getting better so that they can trade with Cambodian businesses without being criticised by human rights organisations.

- 10. The British ambassador said that the way that Hun Sen got back into power was "what democracy is all about." Do you agree?**

Answers based on students' opinions.

ကမ္ဘာမှ တုန့်ပြန်မှု

အောက်ပါ စကားများကို ဖတ်ပြပြီး
မေးခွန်းများမေးပါ။

၁။ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုနှင့်
ဥရောပ သမဂ္ဂတို့မှာ
ကမ္ဘောဒီးယား၏ အကြီးဆုံး
အထည်အလိပ်

ကုန်သွယ်ဘက်များဖြစ်ကြသည်။

အမေရိကန် သံအမတ်နှင့် ဗြိတိသျှ

သံအမတ်များက မှတ်တမ်းရုပ်ရှင်တွင် ပါသည့်အတိုင်း မှတ်ချက်များပြောခဲ့ခြင်း မှာ

ထိုအချက်နှင့် မည်သို့ ပတ်သက်မည်ထင်ပါသနည်း။

ချီ မွန်နီ၊ ချီဗချီရာ၏ အစ်ကို။

လူတွေကို သတ်တယ်။

လူအခွင့်အရေးကို ချိုးဖောက်တယ်။

တကယ်တမ်းအကျင့်ပျက်နေတာ

အစိုးရ ကိုယ်တိုင်ပဲ။

ဒါနဲ့များ အမေရိကန်သံရုံးက

လူ့အခွင့်အရေး အခြေအနေ

ကောင်းလာပြီပြောသေးတယ်။

ဆမ်ရန်နီ။ နိုင်ငံတကာ

အသိုင်းအဝိုင်းမှာကျတော့

တခြား ပိုအရေးကြီးတဲ့

ကိစ္စတွေရှိသွားပြီဗျ။

ဥပမာ အဖြေ- သံရုံးများက

အခြေအနေများကောင်းလာပြီးဟု

ပြောရန်လိုပါသည်။ သို့မှသာ

ကမ္ဘောဒီးယားနှင့် ကုန်သွယ်မှု

ဆက်လက်ပြုလုပ်သည့်အခါ

လူ့အခွင့်အရေးအဖွဲ့များ၏

ပြောဆိုအပြစ်တင်ခြင်းကို

ရှောင်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။

၂။ ဗြိတိသျှသံအမတ်က ဟန်ဆန်း ဝန်ကြီးချုပ်အဖြစ် ပြန်ရွေးခံရသည်နှင့် ပတ်သက်၍

ဒီမိုကရေစီ ဆိုတာ ဒီလိုပဲ ဖြစ်ရမယ်လေ' ဟု မှတ်ချက်ပြုခဲ့သည်။ ထိုမှတ်ချက်ကို

သဘောတူပါသလား။

ကျောင်းသားများ ထင်မြင်ချက်များအတိုင်း ဖြေရန်။

Extension Activity: Fighting Corruption

What are some of the challenges of trying to change a corrupt legal system like in Cambodia? What solutions can you think of?

Possible answers – challenges:

- Courts and judges are not independent from businesses and the government.
- Local media is scared and prevented from investigating corruption.
- There are not enough civil society and non-governmental organisations to criticise and watch the police, courts and government.
- Police, court and government workers are not paid enough, so they feel they need to take bribes.
- Freedom of speech and freedom of the press is not encouraged or protected.

Possible answers – solutions:

- Educate people about corruption.
- Provide more support to anti-corruption organisations.
- Increase salaries for police, court and government workers.
- Punish corrupt people, and protect people fighting corruption.

နောက်ဆက်တွဲလုပ်ငန်းစဉ်များ။ အကျင့်ပျက်ခြစားမှုများ တိုက်ဖျက်ခြင်း

ကမ္ဘောဒီးယား၏ စနစ်ကဲ့သို့ ပျက်စီးယိုယွင်းနေသော ဥပဒေစနစ်ကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန် ကြိုးစားပါက မည်သို့သော စိန်ခေါ်မှုများ၊ အခက်အခဲများ တွေ့ကြုံရမည်ဖြစ်သနည်း။ မည်သို့သော ဖြေရှင်းနည်းများကိုစဉ်းစားမိပါသနည်း။

ဥပမာ အဖြေများ- စိန်ခေါ်မှုများမှာ။

- တရားရုံးများနှင့် တရားရေးဝန်ထမ်းများမှာ စီးပွားရေးသမားများ၊ အစိုးရအဖွဲ့များနှင့် လွတ်လွတ်ကင်းကင်းမရှိကြ
- ပြည်တွင်းမီဒီယာသမားများမှာ အကျင့်ပျက်မှုများ မမှန်ကန်မှုများကို ထောက်လှမ်းရန် မဝံ့ရဲအောင် တားဆီးခံထားရသည်။
- ရဲအဖွဲ့ ၊ တရားရုံးနှင့် အစိုးရကို စောင့်ကြည့်ဝေဖန်မည့် လူမှု အဖွဲ့အစည်းများမရှိကြ။
- ရဲအဖွဲ့ ၊ တရားရုံးနှင့် အစိုးရ ဝန်ထမ်းများမှာ လစာလုံလောက်စွာမရရှိသောကြောင့် ၎င်းတို့ အနေဖြင့် လာဘ်ပေးလာဘ်ယူမှုများကို ပြုလုပ်လာကြသည်။
- လွတ်လပ်စွာပြောဆိုခွင့်၊ စာနယ်ဇင်းလွတ်လပ်ခွင့်ကို အားပေးခြင်းမရှိ၊ စောင့်ရှောက်ပေးခြင်းလည်းမရှိ။

ဥပမာ အဖြေများ- ဖြေရှင်းနည်းများ။

- အကျင့်ပျက်လာဘ်စားမှု များအကြောင်း ပြည်သူလူထုကို ပညာပေးခြင်း
- အကျင့်ပျက်မှု တိုက်ဖျက်ရေး အဖွဲ့အစည်းများကို ပိုမိုထောက်ပံ့ပေးခြင်း
- ရဲအဖွဲ့ ၊ တရားရေးနှင့် အစိုးရ ဝန်ထမ်းများ ကို လစာများတိုးပေးခြင်း
- အကျင့်ပျက်ခြစားသူများကို အရေးယူခြင်းနှင့် ခြစားမှုများကိုတိုက်ဖျက်နေသူများအား အကာအကွယ်ပေးခြင်း

WHO KILLED CHEA VICHEA? is a highly charged murder mystery, a political thriller, and a documentary like no other.

In 2004, Cambodian union president Chea Vichea was assassinated in broad daylight at a newsstand in Phnom Penh. Soon after, two men were quickly arrested and sentenced to twenty years in prison.

This film describes filmmaker Bradley Cox's five-year investigation to search for the truth about how and why Vichea was killed.

This booklet has been produced to support teachers who wish to show and discuss this documentary with their students. It includes discussion topics, questions and background information on the film and several issues the film deals with.

